

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Katowicach

LKA.410.017.02.2019
P/19/014

Antoni Szlagor
Burmistrz Miasta Żywiec
Urząd Miejski w Żywcu
ul. Rynek 2
34-300 Żywiec

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/19/014 Lokalne bezpieczeństwo energetyczne

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Urząd Miasta w Żywcu ¹ , ul. Rynek 2, 34-300 Żywiec
Kierownik jednostki kontrolowanej	Antoni Szlagor, Burmistrz Miasta Żywiec ² , od 19 listopada 2002 r. do nadal.
Zakres przedmiotowy kontroli	1. Wykonanie obowiązku planowania zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe na obszarze gminy. 2. Kształtowanie polityki energetycznej gminy. 3. Działania w zakresie zapewnienia dostępności energii, ciepła i gazu. 4. Działania w zakresie zmniejszenia negatywnego wpływu na środowisko procesów zaopatrzenia w energię elektryczną, ciepło i paliwa gazowe. 5. Działania w zakresie udziału klastrów energii w zapewnieniu lokalnego bezpieczeństwa energetycznego.
Okres objęty kontrolą	Od 1 stycznia 2015 r. do 30 czerwca 2019 r., z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed lub po tym okresie.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ³ .
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Katowicach
Kontrolerzy	Stanisław Tarnowski, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LKA/149/2019 z 4 czerwca 2019 r. Katarzyna Pisula-Jawor, doradca ekonomiczny, upoważnienie do kontroli nr LKA/148/2019 z 4 czerwca 2019 r.

(akta kontroli str. 1-4)

¹ Dalej: „Urząd”.

² Dalej: „Burmistrz”.

³ Dz. U. z 2019 r. poz. 489 ze zm., dalej: „ustawa o NIK”.

II. Ocena ogólna⁴ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

NIK ocenia negatywnie działania Urzędu w celu zapewnienia lokalnego bezpieczeństwa energetycznego w Mieście Żywiec⁵.

Uzasadnienie oceny ogólnej

Burmistrz nie zapewnił opracowania projektu założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe⁶, o którym mowa w art. 19 ustawy z dnia 10 kwietnia 1997 r. Prawo energetyczne, pełniącego zasadniczą funkcję w planowaniu i organizacji w gminie zaopatrzenia w energię, który zgodnie z art. 17 ustawy z dnia 8 stycznia 2010 r. o zmianie ustawy – Prawo energetyczne oraz o zmianie niektórych innych ustaw⁷ winien być uchwalony do dnia 12 marca 2012 r. Nie występowało również do przedsiębiorstw energetycznych o plany rozwoju sieci elektroenergetycznej i gazowej, niezbędne dla zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego mieszkańców.

Nie opracowano także kolejnego programu ochrony środowiska, o którym mowa w art 17 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska⁸, podczas gdy minął okres obowiązywania „Programu Ochrony Środowiska dla Miasta Żywca wraz z Regionalnym Systemem Zarządzania REMAS – aktualizacja na lata 2011-2014, z uwzględnieniem perspektywy do roku 2018 r.”⁹ (POŚ). W Urzędzie nie sporządzano i nie przedstawiano Radzie Miejskiej w Żywcu raportów z wykonania POŚ, co było niezgodne z art. 18 ust. 2 ww. ustawy.

Również działania realizowane w Gminie na rzecz zmniejszenia negatywnego wpływu na środowisko procesów zaopatrzenia w energię, nie przyniosły dotychczas wymaganych rezultatów w zakresie jakości powietrza. W rocznych ocenach jakości powietrza ze względu na ochronę zdrowia ludzi, obejmujących lata 2014-2018, Żywiec (strefa śląska) został zaliczony do obszarów przekroczeń poziomu dopuszczalnego średniorocznego pyłu zawieszonego PM_{2,5} oraz poziomu dopuszczalnego średniorocznego pyłu zawieszonego PM₁₀. Przekroczono także dopuszczalną liczbę dni ze stężeniami dobowymi pyłu PM₁₀ wyższymi niż 50 oraz poziom docelowy dla średniorocznego stężenia benzo(a)pirenu. Główną przyczyną przekroczeń było oddziaływanie emisji związanych z indywidualnym ogrzewaniem budynków mieszkalnych.

Także działania Gminy, w ramach Klastra Energii „Żywiecka Energia Przyszłości”¹⁰ nie przyniosły dotychczas rezultatów w obszarze zapewnienia lokalnego bezpieczeństwa energetycznego, zapisanych w umowie o współpracy uczestników Klastra.

Równocześnie NIK zauważa że:

- nie stwierdzono w okresie objętym kontrolą występowania przypadków zagrożenia zaopatrzenia w energię mieszkańców. Przedsiębiorstwa energetyczne realizowały liczne inwestycje w zakresie rozbudowy sieci w celu zapewnienia możliwości zasilania w energię na terenie miasta;
- Gmina posiadała dla całego jej obszaru uzgodnione z przedsiębiorstwami energetycznymi miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego;

⁴ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁵ Dalej: „Gmina” lub „Żywiec”.

⁶ Dalej: „projekt założeń”.

⁷ Dz.U. z 2010 r. nr 21 poz. 104 ze zm.; dalej: „ustawa o zmianie ustawy – Prawo energetyczne oraz o zmianie niektórych innych ustaw”. Ustawa weszła w życie z dniem 11 marca 2010 r.

⁸ Dz.U. z 2019 r. poz. 1396; dalej „Poś”, ze zm.

⁹ Przyjęty na mocy uchwały nr X/79/2011 Rady Miejskiej (RM) w Żywcu z dnia 19 maja 2011 r., ze zm.

¹⁰ Dalej: Klastr Energii lub Klastr.

- jednostki organizacyjne Gminy i miejskie przedsiębiorstwa komunalne (Miejski Zakład Energetyki Ciepłej „EKOTERM” Sp. z o.o.¹¹, Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. w Żywcu¹² i Beskid Żywiec Sp. z o.o.¹³) zainstalowały lub podejmują działania w celu instalacji ekologicznych źródeł energii.

OBSZAR

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny częściowej¹⁴ kontrolowanej działalności

OBSZAR

1. Wykonanie obowiązku planowania zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe na obszarze gminy

1.1 Stan infrastruktury energetycznej oraz sposób zaopatrzenia odbiorców w nośniki energii

Opis stanu faktycznego

1.1.1. Miasto Żywiec zajmuje powierzchnię 51 km², w której tereny zurbanizowane i przemysłowe stanowią 19%, lasy 16%, grunty pod wodami zajmują 17% a tereny rolne - 48%. Liczba mieszkańców Gminy w latach 2014 do 2018 uległa zmniejszeniu z 31 538 do 30 545 osób¹⁵. Liczba mieszkańców na km² zmalała odpowiednio z 632 do 621 osób¹⁶.

Żywiec składający się z ośmiu dzielnic¹⁷ położony jest w Kotlinie Żywieckiej, którą otaczają od północy Beskid Mały, od zachodu Beskid Śląski, a od południowego wschodu Beskid Makowski. Jej strukturę przestrzenną determinuje położenie u zbiegu rzek Soły i Koszarawy, w dolinie, której wschodnie stoki wyraźnie ograniczają rozwój przestrzenny. Na terenie Gminy wyróżnić można zabudowę wielorodzinną i rozproszoną-jednorodziną.

1.1.2. W okresie objętym kontrolą w Żywcu obowiązywały dwa miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego¹⁸.

a) W Pzp z 2013 r., który obowiązywał do 28 maja 2019 r., wyznaczono w odniesieniu do środowiska naturalnego nakazy, w tym m.in. stosowania proekologicznych źródeł ciepła dla celów grzewczych, socjalno-bytowych, produkcyjnych. Wyznaczono tereny, dla których ustalono przeznaczenie podstawowe, m.in. możliwość lokalizacji sieci i urządzeń energetycznych, sieci i urządzeń gazowych, biogazowni oraz sieci i urządzeń ciepłowniczych. W planie dopuszczono korekty przebiegu istniejących sieci, przyłączy i urządzeń infrastruktury technicznej, ich rozbudowę oraz zmianę parametrów technicznych.

¹¹ Dalej: „EKOTERM”.

¹² Dalej: „MPWiK”.

¹³ Spółka komunalna zajmująca się gospodarką odpadami.

¹⁵ Według danych BDL GUS: 2014 r. – 31538 mieszkańców, 2015 r. – 31131, 2016 r. – 30941, 2017 r. – 30749, 2018 r. – 30545.

¹⁶ Według danych BDL GUS: 2014 r. – 632 osób na km², 2015 r. – 630, 2016 r. – 626, 2017 r. – 624, 2018 r. – 621.

¹⁷ Dzielnice Żywca: Oczków, Moszczanica, Kocurów, Koleby, Sporysz, Śródmieście, Zabłocie i Podlesie.

¹⁸ Miejskowy plan zagospodarowania przestrzennego Gminy Żywiec (dalej: „Pzp z 2019 r.”), przyjęty uchwałą Nr IX/64/2019 Rady Miejskiej w Żywcu z dnia 30 kwietnia 2019 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Żywca w granicach administracyjnych oraz wcześniej Miejskowy plan zagospodarowania przestrzennego Gminy Żywiec (dalej: „Pzp z 2013 r.”) przyjęty uchwałą Nr LIII/377/2013 Rady Miejskiej w Żywcu z dnia 28 listopada 2013 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Żywca w granicach administracyjnych miasta.

Zaznaczono, że oznaczone na rysunku planu przebiegi sieci i przyłączy mają charakter orientacyjny (odnoszą się do podstawowego systemu zasilania i obsługi). Według tego planu, lokalizacja sieci, przyłączy i urządzeń infrastruktury technicznej będzie ustalana na etapie procesu budowlanego, tj. na zasadach określonych w przepisach z zakresu Prawa budowlanego. Wskazano także, że fragmenty obszaru objętego granicą opracowania planu znajdują się w zasięgu stref technicznych linii energetycznych WN i SN, oraz strefy technicznej gazociągu wysokoprężnego.

b) W Pzp z 2019 r. zapisano, m.in. że projekt miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego nie narusza: ustaleń studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego¹⁹. W Planie tym określono także zasady realizacji infrastruktury energetycznej - zaznaczono, że planowane przebiegi sieci infrastruktury technicznej, jeśli pozwalają na to warunki techniczne, należy prowadzić równolegle do dróg, bądź równolegle do granic działek ewidencyjnych, ogrodzeń).

(akta kontroli str.45-115, 226-228, 716-728)

1.1.3. Charakterystyka zapotrzebowania energetycznego i stopień zaspokojenia potrzeb energetycznych²⁰ przedstawia się następująco:

Największy udział w bilansie energetycznym Gminy w latach 2014-2018, pomimo tendencji malejącej, miał węgiel kamienny. Zużycie energii pochodzącej ze spalania węgla zwiększyło się z 76 710,42 MWh w 2014 r. (43,29% udziału w rynku) do 83 998,61 MWh (31,89%).

Zużycie energii pochodzącej ze spalania gazu ziemnego zajmowało drugą pozycję w bilansie i w latach 2014-2016 miało tendencję rosnącą z 20 807, MWh w 2014 r. (11,74% udziału w rynku) do 104 004,89 MWh w 2016 r. (43,29% udziału w rynku). Po spadku w 2017 r. do 83 183,73 MWh (32,13% udziału w rynku), nastąpił wzrost zużycia do 92 428,81 MWh (35,09%).

Kolejną pozycję zajmowało zużycie energii pochodzącej z ciepła sieciowego. W latach 2014-2017 miało tendencję rosnącą z 50 813,11 MWh w 2014 r. (28,67% udziału w rynku) do 60 858,35 MWh w 2017 r. (43,29% udziału w rynku). W 2018 r. nastąpił spadek zużycia do 57 643,86 MWh (21,89%).

Zużycie energii elektrycznej w latach 2014-2018 miało stabilny poziom i wahało się od 28 583,00 MWh do 29300 MWh, co stanowiło od 10,39% do 16,30% udziału w rynku energii na terenie Żywca.

Według informacji Naczelnika IOŚ, Urząd nie posiadał danych na temat zużycia drewna dla celów grzewczych, natomiast zużycie oleju opałowego i gazu LPG było bliskie zera. Udział w rynku energii z OZE wynosił od 0,01 % do 0,03%.

(akta kontroli str. 718, 744)

Zaopatrzenie w energię w Gminie w okresie objętym kontrolą zapewniały:

a) System ciepłowniczy

Wytwarzaniem i dystrybucją ciepła zajmowała się spółka EKOTERM w oparciu o koncesję Prezesa Urzędu Regulacji Energetyki z dnia 13 października 1998 r.,

¹⁹ Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Żywca uchwalonego uchwałą Nr LXVII/480/2014 Rady Miejskiej w Żywcu z dnia 14 października 2014 r.; dalej: Studium.

²⁰ Dane dotyczące charakterystyki zapotrzebowania energetycznego oraz stopień zaspokojenia potrzeb energetycznych Miasta Żywiec przedstawił Naczelnik Wydziału Inżynierii Miejskiej, Ochrony Środowiska i Rozwoju Urbanistycznego Urzędu Miasta w Żywcu, dalej: „Naczelnik IOŚ”, i potwierdzone przez Burmistrza.

nr WCC/277/323/U/OT-2/98/BM w zakresie wytwarzania ciepła oraz nr PCC/289/323/U/OT-2/98/BM w zakresie przesyłania i dystrybucji ciepła.

Źródłem ciepła EKOTERMU była Kotłownia Rejonowa „Pod Grapą”, która energię ciepłą w 100% produkuje z węgla/węgiel energetyczny - miał M II A/). Ponadto na terenie Żywca funkcjonowała jedna kotłownia lokalna – na os. Kochanowskiego oraz kotłownie indywidualne: 4 231 w 2014 r., 4 190 w 2015 r., 4 143 w 2016 r., 4 039 w 2017 r. i 3 942 w 2018 r.

Przeważająca część budynków zlokalizowanych na terenie miasta posiadała własne, indywidualne źródła zaopatrzenia w ciepło.

Według informacji Urzędu, długość eksploatowanych sieci ciepłowniczych przesyłowej i rozdzielczej w okresie objętym kontrolą wzrosła z 16 765 km w 2014 r. do 18 487,6 km w 2018 r. (o 10,2%)²¹. Długość eksploatowanych przyłączy do budynków wzrosła odpowiednio z 7 019,4 km do 7 203,4 km²² (o 2,6%). Równocześnie wielkość strat ciepła w systemie ciepłowniczym Gminy zwiększyła się w tych latach z 17 788,9 GJ do 21 048,2 GJ (18,3%)²³. Udział sieci preizolowanych w sieciach ciepłowniczych wzrósł z 52,9% do 56,0% (o 3,1 p.p.)²⁴. Burmistrz wyjaśnił wzrost strat ciepła rozwojem sieci ciepłowniczej do budynków indywidualnych rozproszonych, długością sezonu grzewczego, a także uruchomieniem w 2015 r. w układzie odpylania spalin filtra workowego, co spowodowało wzrost straty kominowej, uwzględnionej w stratach w systemie ciepłowniczym.

Zamówiona moc ciepła z miejskiego systemu ciepłowniczego wynosiła 35,8864 MW w 2014 r. i 37,6942 MW w 2018 r. (wzrost o 5,0%), przy czym zamówiona moc w 2018 r. miała największą wartość spośród wartości w latach 2015-2018²⁵. Zużycie ciepła przez odbiorców w ramach miejskiego systemu ciepłowniczego wzrosło odpowiednio z 182 927,2 GJ w 2014 r. do 207 517,9 GJ w 2018 r., przy czym zużycie ciepła rosło do 2017 r., a w 2018 r. było niższe od zużycia w 2017 r.²⁶.

(akta kontroli str. 238-243, 710-711, 714-728, 735-737)

b) System elektroenergetyczny

Dystrybucją energii elektrycznej na terenie Gminy zajmował się Oddział Bielsko-Biała spółki TAURON Dystrybucja S.A., która na mocy decyzji Prezesa Urzędu Regulacji Energetyki pełniła funkcję Operatora Systemu Dystrybucyjnego Elektroenergetycznego i posiadała koncesję na przesyłanie i dystrybucję energii elektrycznej do dnia 31 grudnia 2025 r.

W *Planie Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Żywiec z 2017 r.* (PGN 2017)²⁷ oraz w *Studium* podano, że Miasto Żywiec jest zaopatrywane w energię elektryczną poprzez rozbudowany układ sieci napowietrznych przesyłowych wysokiego napięcia oraz sieci niskiego napięcia i szereg stacji transformatorowych. Przez Gminę

²¹ W 2014 r. 16 765,1 km, w 2015 r. 17 135,6 km, w 2016 r. 17 484,1 km, w 2017 r. 17 964,1 km, w 2018 r. 18 487,6 km.

²² W 2014 r. 7 019,4 km, w 2015 r. 7 019,4 km, w 2016 r. 7 043,4 km, w 2017 r. 7 131,9 km, w 2018 r. 7 203,4 km.

²³ W 2014 r. 17 788,9 GJ, w 2015 r. 19 855,21 GJ, w 2016 r. 22 979,42 GJ, w 2017 r. 21 873,79 GJ, w 2018 r. 21 048,22 GJ.

²⁴ W 2014 r. 52,89 %, w 2015 r. 53,7 %, w 2016 r. 54,23 %, w 2017 r. 55,1%, w 2018 r. 56,04 %.

²⁵ W 2014 r. 35,8864 MW, w 2015 r. 35,8287 MW, w 2016 r. 36,7752 MW, w 2017 r. 36,8717 MW, w 2018 r. 37,6942 MW.

²⁶ W 2014 r. 182 927,2 GJ, w 2015 r. 193 277,15 GJ, w 2016 r. 207 021,8 GJ, w 2017 r. 219 090,1 GJ, w 2018 r. 207 517,9 GJ.

²⁷ Przyjęty uchwałą Nr XXXV/260/2017 Rady Miejskiej w Żywcu z dnia 30 marca 2017 r. w sprawie przyjęcia do realizacji aktualizacji Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Żywiec.

przebiegają linie Krajowego Systemu Energetycznego wysokiego napięcia²⁸. Miasto Żywiec otrzymuje energię z rozdzielni Głównych Punktów Zasilania (GPZ): GPZ Żywiec (110/30/15 kV), GPZ Sporysz (110/15 kV) i GPZ Zabłocie (110/15 kV). Sieć występuje głównie jako napowietrzna, a w centrum miasta również jako kablowa. Stacje transformatorowe występują jako słupowe lub wbudowane.

Z informacji Urzędu wynika, że liczba odbiorców energii elektrycznej w Gminie wzrosła z 13 795 w 2014 r. do 13 967 w 2017 r. W Urzędzie nie posiadano danych w tym zakresie za 2018 r.²⁹ Według danych Urzędu, sprzedaż energii elektrycznej ulegała zmianom i wynosiła 28 878 MWh, w 2014 r. i 29 172 MWh w 2017 r.³⁰ Zużycie energii elektrycznej w gospodarstwach domowych na 1 odbiorcę w roku kształtowało się na średnim poziomie około 900 kWh/1 odbiorcę/r³¹.

Na koniec 2018 r. długość SN wynosiła 188,27 km a sieci nN 443,41 km.

Liczba instalacji fotowoltaicznych (OZE) produkujących energię – będących własnością Gminy i spółki komunalnej EKOTERM – wynosiła w latach 2017 i 2018 – 4 szt.³² Moc zainstalowana tych instalacji OZE produkujących energię odnawialną wynosiła w ww. obydwu latach po 0,169 MW³³. Produkcja energii z ww. instalacji OZE wyniosła w 2018 r. 153,72 MWh³⁴. W Urzędzie nie posiadano danych dotyczących instalacji OZE na terenie Gminy zamontowanych przez osoby i podmioty prywatne.

Ponadto MPWiK na oczyszczalni ścieków zainstalowało trzy agregaty kogeneracyjne o mocach elektrycznych 114 kW, 189 kW i 181 kW, wykorzystujące biogaz powstały w wyniku fermentacji osadów ściekowych. Agregaty te praktycznie pokrywają zapotrzebowanie oczyszczalni na energię cieplną oraz w ok. 50% na energię elektryczną. Agregaty te rocznie produkują około 2 000 MWh – 2 500 MWh energii elektrycznej i 13 000 GJ – 15 500 GJ energii cieplnej.

(akta kontroli str. 240, 714-728, 743-750)

c) System gazowniczy

Dostawcą gazu na terenie Miasta Żywiec jest Polskie Górnictwo Naftowe i Gazownictwo S.A. (PGNiG). Prawa i obowiązki w zakresie sprzedaży paliwa gazowego i handlowej obsługi klientów PGNiG realizuje Spółka PGNiG Obrót Detaliczny Sp. z o.o. Przez teren miasta przebiega magistralna sieć gazowa relacji Wapienica-Żywiec (gazociąg wysokoprężny). Głównym odbiorcą gazu był przemysł, który wg danych z PGN 2017 zużywa rocznie 81% całego poboru gazu.

Udział ludności korzystającej z sieci gazowej w Gminie systematycznie wzrastał z 4,1% w 2014 r. do 5,7% w 2018 r.³⁵. Systematycznie wzrastała również długość gazociągów (bez przyłączy) – odpowiednio z 109,4 km do 116,1 km (o 6,1%)³⁶. Także liczba czynnych przyłączy gazowych wzrosła z 2 435 o długości 42,0 szt/km

²⁸ Komorowice-Żywiec, linia jednotorowa, Żywiec –Sporysz, Zabłocie-Sporysz, Węgierska Górka-Zabłocie, Żywiec –Rajcza, Szczyrk-Żywiec (wszystkie ww. to linie jednotorowa 110 kV) oraz Tresna-Żywiec (linia dwutorowa 30 kV).

²⁹ W 2014 r. 13795, w 2015 r. 13826, w 2016 r. 13856, w 2017 r. 13967, w 2018 r. b.d.

³⁰ W 2014 r. 28 878 MWh, w 2015 r. 29217 MWh, 2016 r. 28593 MWh, w 2017 r. 29 172 MWh, w 2018 r. bd.

³¹ W 2014 r. 903,4 kWg/1 odbiorcę/rok, w 2015 r. 916,6 kWg/1 odbiorcę/rok, 2016 r. 900,0 kWg/1 odbiorcę/rok, w 2017 r. 923,9 kWg/1 odbiorcę/rok, w 2018 r. 864 kWg/1 odbiorcę/rok.

³² Liczba instalacji w domach indywidualnych nie była znana w Urzędzie Gminy.

³³ W 2014 r. 0, w 2015 r. 0, w 2016 r. 0, w 2017 r. 0,169 MW, w 2018 r. 0,169 MW.

³⁴ W 2014 r. 0, w 2015 r. 0, 2016 r. 0, w 2017 r. 85,758 MWh, w 2018 r. 153,72 MWh.

³⁵ W 2014 r. 4,13%, w 2015 r. 4,52%, w 2016 r. 4,86%, w 2017 r. 5,21%, w 2018 r. 5,72%.

³⁶ W 2014 r. 109,446 km, w 2015 r. 109,546 km, 2016 r. 110,946 km, w 2017 r. 111,353 km, w 2018 r. 116,124 km.

do 2 514 o długości 43,1 szt/km (wzrost liczby o 3,2% i długości o 2,6%)³⁷. Liczba użytkowników paliwa gazowego w Gminie systematycznie wzrastała z 1 304 w 2014 r. do 1 748 w 2018 r. (o 34%)³⁸. Sprzedaż paliwa gazowego dla odbiorców wzrosła z 1874,6 tys. m³/rok do 8326,9 tys. m³/rok (444,2%)³⁹.

(akta kontroli str. 45-63, 238-239, 714-728)

1.1.4. Według informacji Naczelnika Regionalnego Wydziału Monitoringu Środowiska Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Katowicach, wyniki pomiaru jakości powietrza ze stanowisk pomiarowych dla Żywca nie obejmowały wielkości dotyczących pyłu zawieszonego PM_{2,5}, benzenu i tlenu węgla, a dane w tym zakresie pochodziły ze strefy śląskiej – obszar południowy, oraz z wyników matematycznego modelowania. ... W rocznych ocenach jakości powietrza ze względu na ochronę zdrowia ludzi obejmujących lata 2014-2018, (...) Żywiec (strefa śląska) zostały zaliczone do obszarów przekroczeń:

- poziomu dopuszczalnego średniorocznego pyłu zawieszonego PM_{2,5} wynoszącego 25 µg/m³ i 20 µg/m³ (od 2020 r.),
- poziomu dopuszczalnego średniorocznego pyłu zawieszonego PM₁₀ wynoszącego 40 µg/m³,
- liczby dni ze stężeniami dobowymi pyłu zawieszonego PM₁₀ wyższymi niż 50 µg/m³,
- poziomu docelowego dla średniorocznego stężenia benzo(a)pirenu, wynoszącego 1 ng/m³.

Gmina Żywiec w „Szesnastej rocznej ocenie jakości w województwie śląskim”, obejmującej 2017 rok została zakwalifikowana do obszaru przekroczeń dla dwutlenku siarki. W 2017 r., według kryterium ochrony zdrowia, najwyższe stężenia 24 godzinne dwutlenku siarki wystąpiły w Żywcu przez 7 dni w styczniu (...), wynosząc od 128 do 198 µg/m³ (poziom dopuszczalny 125 µg/m³). Na stanowisku w Żywcu została przekroczona dopuszczalna częstość przekraczania poziomu dopuszczalnego wynosząca 3 dni w roku. W Żywcu (...) nie stwierdzono przekroczeń poziomów dopuszczalnych dla benzenu i tlenu węgla. Według rocznych ocen jakości powietrza oraz zapisów Programu Ochrony Powietrza dla województwa śląskiego⁴⁰, główną przyczyną przekroczeń pyłu zawieszonego i benzo(a)pirenu jest oddziaływanie emisji związanych z indywidualnym ogrzewaniem budynków mieszkalnych. Znacznie mniejszy wpływ mają emisje z przemysłu i z transportu (...).

(akta kontroli str. 776-785)

Niekorzystnym zjawiskiem – wg PGN 2017 - występującym na obszarze Kotliny Żywieckiej jest bardzo słaba wentylacja. Żywiec leży w kotlinie, u zbiegu rzek Soły i Koszarawy, nad jeziorem Żywieckim. Ze wszystkich stron Miasto otaczają szczyty górskie. Na stan powietrza wpływa szereg czynników, głównie takich jak: emisja z budynków jednorodzinnych i wielorodzinnych, emisja ze źródeł przemysłowych, z sektora transportowego, zanieczyszczenia transgraniczne.

Średnioroczne stężenia zanieczyszczeń w Żywcu w latach 2014-2018, wg danych Urzędu, wynosiły [w µg/m³]:

³⁷ Ilość/długość na km w 2014 r. 2435/42,085 szt/km, w 2015 r. 2454/42,497 szt/km, w 2016 r. 2460/42,916 szt/km, w 2017 r. 2477/42,746 szt/km, w 2018 r. 2514/43,085 szt/km.

³⁸ W 2014 r. 1304, w 2015 r. 1408, w 2016 r. 1503, w 2017 r. 1603, w 2018 r. 1748.

³⁹ W 2014 r. 1874,57 tys.m³/rok, w 2015 r. 3165,66 tys.m³/rok, w 2016 r. 9369,81 tys.m³/rok, w 2017 r. 7494,03 tys.m³/rok, w 2018 r. 8326,92 tys.m³/rok.

⁴⁰ Przyjętego uchwałą nr VI/47/5/2017 Sejmiku Województwa Śląskiego w dniu 18 grudnia 2017 r.

- PM_{2,5} – 70 w 2017 r. i 54 w 2018 r.⁴¹, dopuszczalny poziom ze względu na ochronę ludzi 25⁴²,
- PM₁₀ – najmniej 44 w 2016 r., najwięcej 48 w 2018 r.⁴³, poziom dopuszczalny 40,
- Dwutlenek azotu – najmniej 15 w 2016 r., najwięcej 20 w 2014 r., a w pozostałych latach 17⁴⁴, poziom dopuszczalny 40,
- Dwutlenek siarki – najmniej 13,9 w 2018 r. najwięcej 18,4 w 2017 r.⁴⁵, dopuszczalny poziom 20,

oraz

- Benzo(a)piren⁴⁶ – najmniej 7,6 ng/m³ w 2014 r., najwięcej 12,3 ng/m³ w 2017 r., docelowy w 2013 r. 1 ng/m³.

Według PGN 2017 możliwości ograniczenia emisji CO₂ wynikają z potencjalnych działań inwestycyjnych, takich jak: poprawa efektywności energetycznej np. wdrażanie nowych technologii niskoemisyjnych, pozyskiwanie energii ze źródeł odnawialnych, modernizacji miejskiego systemu transportu publicznego oraz możliwości wykorzystania instrumentów prawnych i ekonomicznych np.: ograniczenie ruchu pojazdów samochodowych, zachęty finansowe do termomodernizacji, a także edukacji ekologicznej.

(akta kontroli str. 226, 714-716)

1.2 Realizacja zadań w zakresie opracowania i przyjęcia założeń do planów zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe

Opis stanu faktycznego

Na podstawie art. 17 ustawy *Prawo energetyczne oraz o zmianie niektórych innych ustaw* Gminy miały obowiązek uchwalenia założeń do planów zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe⁴⁷ lub aktualizacji posiadanych założeń w terminie dwóch lat od wejścia w życie tej ustawy, tj. do dnia 12 marca 2012 r. Gmina nie wypełniła tego obowiązku do czasu niniejszej kontroli NIK.

Dokument *Założenia do planów zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe Miasta Żywiec* został opracowany w 2000 r. przez Beskidzką Agencję Poszanowania Energii z Bielska-Białej oraz Fundację na rzecz Efektywnego Wykorzystania Energii z Katowic, na zlecenie Beskidzkiego Funduszu Ekorozwoju i uchwalone przez Radę Miejską w Żywcu⁴⁸. W uchwale Rady Miejskiej przyjęto jednak, że *Założenia do Planu Zaopatrzenia* będą obowiązywać do 2005 r. Po 2005 r. nie dokonano aktualizacji *Założeń* z 2000 r. oraz nie przyjęto nowych *Założeń*. Tak więc od dnia 1 stycznia 2006 r. do 30 czerwca 2019 r., tj. przez dwanaście lat i sześć miesięcy w Gminie nie posiadano takiego dokumentu, co przedstawiono poniżej, w pkt 1 sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

⁴¹ Urząd nie posiada danych z okresu wcześniejszego.

⁴² Stosownie do Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 24 sierpnia 2012 r. w sprawie poziomów niektórych substancji w powietrzu (Dz.U. z 2012 poz.1031).

⁴³ W 2014 r. 47 µg/m³, w 2015 r. 45 µg/m³, w 2016 r. 44 µg/m³, w 2017 r. 48 µg/m³, w 2018 r. 47 µg/m³.

⁴⁴ W 2014 r. 20 µg/m³, w 2015 r. 17 µg/m³, 2016 r. 15 µg/m³, w 2017 r. 17 µg/m³, w 2018 r. 17 µg/m³

⁴⁵ W 2014 r. 14,4 µg/m³, w 2015 r. 17,1 µg/m³, w 2016 r. 17,4 µg/m³, w 2017 r. 18,4 µg/m³, w 2018 r. 13,9 µg/m³

⁴⁶ W 2014 r. 7,64 ng/m³, w 2015 r. 7,74 ng/m³, 2016 r. 8,40 ng/m³, w 2017 r. 12,26 ng/m³, w 2018 r. 7,99 ng/m³.

⁴⁷ Dalej: „założenia do planu zaopatrzenia”.

⁴⁸ Założenia zostały uchwalone przez Radę Miejską w Żywcu uchwałą nr XXVII/289/2000 z dnia 26 października 2000 r. i obowiązywały, zgodnie z treścią w/w uchwały do 2005 r. włącznie.

Dopiero w trakcie niniejszej kontroli, w dniu 12 czerwca 2019 r. Burmistrz zlecił firmie zewnętrznej przygotowanie założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe.

(akta kontroli str. 740-742, 919-920)

Urząd nie dysponował w okresie objętym kontrolą danymi niezbędnymi do opracowania założeń do planu zaopatrzenia, tj. m.in. inwentaryzacją odbiorców energii, danymi o stopniu dostępności dla odbiorców infrastruktury energetycznej oraz nie znał założeń zawartych w sporządzonych przez przedsiębiorstwa energetyczne, stosownie do art. 16 *Prawa energetycznego* planach rozwoju przedsiębiorstw energetycznych w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na paliwa gazowe lub energię.

(akta kontroli str. 919-920)

Do czasu niniejszej kontroli NIK Burmistrz nie skorzystał z możliwości pozyskania planów rozwoju przedsiębiorstw energetycznych w zakresie określonym w art. 19 ust. 4 *Prawa energetycznego*⁴⁹. W ocenie NIK było to działanie nierzetelne, co przedstawiono poniżej, w pkt 2 sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

W trakcie kontroli, 27 czerwca 2019 r. Burmistrz upoważnił przedsiębiorcę, który przyjął zlecenie wykonania projektu założeń do planu zaopatrzenia, do wystąpienia do przedsiębiorców energetycznych o udostępnienie danych niezbędnych do opracowania tego dokumentu.

(akta kontroli str. 920)

W latach 2015-2020 do Urzędu nie wpłynęły żadne skargi i wnioski mieszkańców lub przedsiębiorców z terenu Gminy dotyczące zaopatrzenia w energię elektryczną, gaz i ciepło.

(akta kontroli str. 736-738, 920)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki, w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następującą nieprawidłowość:

1. Burmistrz nie dopełnił obowiązku opracowania, stosownie do art. 19 ust. 1 ustawy *Prawo energetyczne*⁵⁰, projektu założeń do planu zaopatrzenia. Powyższe skutkowało nieuchwaleniem przez Radę Miejską w Żywcu założeń do planów zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe, podczas gdy stosownie do art. 17 ustawy o zmianie ustawy – *Prawo energetyczne oraz o zmianie niektórych innych ustaw*, Gminy miały obowiązek uchwalenia założeń do planów zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe lub aktualizacji posiadanych założeń w terminie dwóch lat od wejścia w życie tej ustawy, tj. do dnia 12 marca 2012 r.

Obowiązek aktualizacji programów energetycznych przypisany został w Regulaminie organizacyjnym Urzędu do zadań Wydziału Inżynierii Miejskiej, Ochrony Środowiska i Rozwoju Urbanistycznego Urzędu (IOŚ).

Naczelnik Wydziału IOŚ stwierdził, że: *Głównym powodem niewykonania tego opracowania był brak środków finansowych na etapie planowania wydatków. Podał: Nie mieliśmy pewności, że środków wystarczy na bardziej pilne zadania.*

Burmistrz potwierdził wyjaśnienia Naczelnika.

(akta kontroli str. 8-29, 729-738, 770-771, 919)

⁴⁹ Przedsiębiorstwa energetyczne udostępniają nieodpłatnie wójtowi (burmistrzowi, prezydentowi miasta) plany, o których mowa w art. 16 ust. 1 (*Prawa energetycznego*) w zakresie dotyczącym terenu danej gminy oraz propozycje niezbędne do opracowania projektu założeń.

⁵⁰ Do dnia przeprowadzenia czynności kontrolnych NIK (30 sierpnia 2019 r.).

W odniesieniu do powyższych wyjaśnień NIK zwraca uwagę, iż poziom uzyskiwanych przez Gminę dochodów pozwalał w okresie objętym kontrolą na sfinansowanie kosztów opracowania projektu założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe, gdyż np. w latach 2016 i 2018 Gmina osiągnęła nadwyżkę budżetową w kwotach odpowiednio: 1 591 tys. zł i 809 tys. zł⁵¹. Ponadto, brak założeń do planu zaopatrzenia, a co za tym idzie niewyznaczenie obszarów przewidzianych do rozwoju sieci elektroenergetycznych i gazowniczych, może stanowić także podstawę dla przedsiębiorstw energetycznych do odmowy przyłączenia potencjalnych odbiorców do sieci. Art. 7 ust. 5 *Prawa energetycznego* stanowi bowiem, że: *Przedsiębiorstwo energetyczne zajmujące się przesyłaniem lub dystrybucją paliw gazowych lub energii jest obowiązane zapewnić realizację i finansowanie budowy i rozbudowy sieci, w tym na potrzeby przyłączania podmiotów ubiegających się o przyłączenie, na warunkach określonych w przepisach wydanych na podstawie art. 9 ust. 1-4, 7 i 8 i art. 46 oraz w założeniach lub planach, o których mowa w art. 19 i 20.*

1.3 Opracowanie planów zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe

Opis stanu faktycznego

W okresie objętym kontrolą w Urzędzie nie prowadzono analiz planów rozwoju przedsiębiorstw energetycznych (za wyjątkiem działalności spółki komunalnej EKOTERM), w zakresie dotyczącym terenu Gminy, ponieważ nie występowało do przedsiębiorstw elektroenergetycznych i gazowniczych o ich udostępnienie. Urząd otrzymywał jedynie sprawozdania miejskiej spółki ciepłowniczej EKOTERM z realizacji zatwierdzonego przez Urząd Regulacji Energetyki Planu zadań inwestycyjnych na lata 2007-2025.

NIK zwraca uwagę, że pracownicy Wydziału IOŚ, w którego zakresie działalności było *uaktualnianie programów energetycznych*, nie mieli ustalonych w swych zakresach czynności obowiązków przeprowadzania analiz planów rozwoju przedsiębiorstw energetycznych. Według informacji Zastępcy Burmistrza, nadzorującego Wydział IOŚ, w Urzędzie nie ma pisemnych procedur regulujących zadania w zakresie bezpieczeństwa energetycznego.

Zarówno Naczelnik Wydziału IOŚ jak i Burmistrz wskazali, że występowały trudności z komunikowaniem się z przedsiębiorstwami energetycznymi. Wyjaśnili, m.in. że: (...) *Na stronach internetowych nie ma żadnego telefonu (poza infolinią) na który można się skontaktować w sprawach rozwoju sieci. Po złożeniu zlecenia na aktualizację projektu założeń do planu zaopatrzenia uzyskamy takie dane dotyczące rozbudowy sieci elektroenergetycznej oraz sieci gazowej.*

W toku kontroli nie przedłożono jednak żadnej dokumentacji, w tym pism do tych przedsiębiorstw z wnioskiem o udostępnienie planów ich rozwoju.

(akta kontroli str. 8-38, 770-771, 840-843, 922)

Stwierdzone nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki, w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następującą nieprawidłowość:

1. Do czasu niniejszej kontroli Burmistrz nie skorzystał z możliwości pozyskania planów rozwoju przedsiębiorstw energetycznych w zakresie sieci elektroenergetycznej i gazowej, mimo takiego uprawnienia wynikającego z art. 19

⁵¹ We wszystkich latach poczynawszy od 2014 r. wysokość zrealizowanych wydatków z uwzględnieniem zobowiązań stanowiła od 92% do 96% planu.

ust. 4 *Prawa energetycznego*⁵², co w ocenie NIK było nierzetelne i skutkowało brakiem możliwości analiz tych planów i dokonania oceny stopnia zabezpieczenia mieszkańcom możliwości podłączenia do sieci elektroenergetycznej i gazowej. Nie było zatem możliwości monitorowania planowanego rozwoju tych sieci w kontekście bezpieczeństwa energetycznego Gminy.

Naczelnik Wydziału IOŚ, do którego zadań należała nowelizacja projektów programu energetycznego miasta wyjaśnił, że nie skorzystano z możliwości pozyskania danych ze względu na trudności z komunikowaniem się z przedsiębiorstwem energetycznym, natomiast w przypadku gazownictwa, powodem był nadmiar obowiązków służbowych.

Burmistrz podał, że powodem braku monitorowania przez Urząd rozwoju sieci elektroenergetycznych i gazowych jest brak możliwości zatrudnienia w Urzędzie fachowców specjalizujących się w tym zakresie. Stwierdził, że: *te same przepisy dotyczą zarówno wielkich miast, gdzie przedmiotowymi zagadnieniami zajmują się zatrudnieni do tych celów specjaliści, a także gmin mniejszych jak Żywiec, która nie może sobie pozwolić na zatrudnienie fachowców specjalizujących się w tym zakresie. Jednym z powodów powołania Klastra Energii było podniesienie poziomu planowania energetycznego... Obecnie czekamy na skuteczne działania w tym zakresie, aby odciążyć małe gminy takie jak Żywiec od indywidualnych wysiłków w tym temacie.* Dodał, że zadania te zostaną przypisane do obowiązków pracowników Urzędu, w związku z czym obecnie modyfikowane są zakresy czynności służbowych, w celu ich uzupełnienia o powyższe tematy.

(akta kontroli str. 770-771, 840-842, 920)

W ocenie NIK, podjęcie działań w celu nawiązania właściwej współpracy z przedsiębiorstwami energetycznymi oraz korzystania z możliwości pozyskiwania planów rozwoju przedsiębiorstw energetycznych w zakresie sieci elektroenergetycznej i gazowej jest niezbędne dla zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego Gminy.

OCENA CZĄSTKOWA

NIK ocenia negatywnie realizację zadań w zakresie planowania energetycznego. W Gminie nie realizowano ustawowego obowiązku planowania i organizowania gospodarki energetycznej. Nie uchwalono założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe oraz nie posiadano usystematyzowanej wiedzy o stopniu zapewnienia bezpieczeństwa dostaw energii elektrycznej i gazu dla odbiorców końcowych.

OBSZAR

2. Kształtowanie i realizacja polityki energetycznej gminy

2.1 Spójność w zakresie lokalnego bezpieczeństwa energetycznego pomiędzy Załoženiami do Planu Zaopatrzenia a strategicznymi dokumentami określającymi politykę rozwoju Gminy oraz obowiązującymi na terenie Gminy programami ochrony powietrza

Opis stanu faktycznego

W okresie objętym kontrolą w Gminie obowiązywały dokumenty strategiczne, które w ograniczonym zakresie uwzględniały uwarunkowania dotyczące lokalnego bezpieczeństwa energetycznego:

⁵² Przedsiębiorstwa energetyczne udostępniają nieodpłatnie wójtowi (burmistrzowi, prezydentowi miasta) plany, o których mowa w art. 16 ust. 1 (*Prawa energetycznego*) w zakresie dotyczącym terenu danej gminy oraz propozycje niezbędne do opracowania projektu założeń.

a) *Plan Rozwoju Lokalnego Miasta Żywca na lata 2004-2013* (PRL), który w 2013 r. został zaktualizowany na lata 2012 -2015⁵³.

W dokumencie tym wskazano m.in. na: narastające zagrożenie jakości powietrza spowodowanego niską emisją, niewystarczający zasób uzbrojonych terenów komercyjnych oraz terenów przeznaczonych pod skoncentrowane budownictwo mieszkaniowe, jak również niewystarczające zaplecze uzbrojonych terenów inwestycyjnych. W ramach Programu II – *Rozwój systemu komunikacji, infrastruktury i stanu środowiska naturalnego* przewidziano m.in. uciepłnienie ul. Grunwaldzkiej, Reymonta oraz Grobla, rozbudowę sieci ciepłowniczej na terenie Żywca, modernizację źródła ciepła kotłowni rejonowej pod Grapą, remont i modernizację osiedlowej sieci ciepłowniczej na terenie Żywca, eliminację zanieczyszczeń powietrza – ograniczenie niskiej emisji⁵⁴ oraz zwiększenie ilości oświetlenia dróg w Żywcu. Natomiast w ramach Programu IV – *Poprawa warunków i jakości życia, w tym zmiana w strukturze zamieszkania* przewidziano m.in. termomodernizację i usunięcie budowlanych elementów azbestowych w 50 budynkach wielomieszkaniowych w Żywcu.

W PRL nie określono zasad monitorowania ujętych w nim Programów, przedstawiono natomiast oczekiwane wskaźniki osiągnięć dla wskazanych zadań, rekomendując równocześnie kierunki badania tych wskaźników. W Urzędzie nie posiadano dokumentacji dotyczącej monitoringu PRL.

(akta kontroli str.116-134)

b) Program rewitalizacji

W Programie rewitalizacji określono cel strategiczny: Poprawa jakości życia mieszkańców, w oparciu o przyjazną i atrakcyjną przestrzeń, a także nowoczesną i wielofunkcyjną infrastrukturę, zapewniającą dobre warunki do pracy, nauki i spędzania czasu wolnego w czystym, przyjaznym środowisku.

Przyjęty cel strategiczny miał zostać osiągnięty poprzez realizację 40-tu projektów/działań, w tym związanych ze zmniejszeniem negatywnego wpływu na środowisko procesów zaopatrzenia w energię elektryczną, ciepło i paliwa gazowe.⁵⁵ Poszczególne zadania oraz stan ich realizacji na dzień 31 maja 2019 r. zostały przedstawione w punkcie 4 niniejszego wystąpienia.

(akta kontroli str. 388-394, 928)

c) Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego.

Wśród zadań priorytetowych umożliwiających rozwój Żywca w Studium wskazano m.in. modernizację i rozbudowę sieci ciepłowniczej i gazowej. Jako długo- i średniookresowe cele strategiczne przyjęto m. in.:

⁵³ Uchwała nr XLIX/349/2013 Rady Miejskiej w Żywcu z dnia 28 sierpnia 2013 r. w sprawie aktualizacji na lata 2012-2015 „Planu Rozwoju Lokalnego Miasta Żywca na lata 2004-2013”.

⁵⁴ Kontynuacja programu ograniczenia niskiej emisji miała przynieść pozytywny efekt środowiskowy. Zaplanowano w tym obszarze m.in. takie działania jak: Kontynuacja programu ograniczenia niskiej emisji.

⁵⁵ Postęp w osiąganiu celów rewitalizacji w ramach Programu rewitalizacji oparty został na monitoringu m.in. następujących wskaźników:

- „Jakość infrastruktury komunalnej” – jako oczekiwany kierunek zmian wskaźnika do roku 2023, zapisano jego wzrost. Jako źródło danych do oceny wskaźnika zapisano badania jakościowe ;
- „Poziom zaangażowania mieszkańców w zakresie ochrony środowiska, przede wszystkim zwalczania tzw. niskiej emisji” - jako oczekiwany kierunek zmian wskaźnika do roku 2023 zapisano jego wzrost. Jako źródło danych do oceny wskaźnika zapisano badania jakościowe ;
- „Liczba inicjatyw podmiotów publicznych na rzecz zwalczania tzw. niskiej emisji i rozwoju sieci ciepłowniczej” - jako oczekiwany kierunek zmian wskaźnika do roku 2023 zapisano jego wzrost. Jako źródło danych do oceny wskaźnika zapisano badania jakościowe.

Wartość bazową wskaźnika w roku 2017 określono na poziomie niskim. W Programie rewitalizacji nie podano metodyki określania wzrostu wskaźnika jakości.

- przywrócenie równowagi ekologicznej – m.in. poprzez wyeliminowanie zagrożeń dla środowiska wynikających z procesów wytwórczych i działalności komunalnej ze szczególnym uwzględnieniem ograniczenia niskiej emisji spowodowanej spalaniem paliw stałych w indywidualnych paleniskach,

- rozwój poszczególnych elementów zagospodarowania – w tym rozwój i dofinansowanie sieci infrastruktury technicznej gazowej i ciepłowniczej.

Dla obszarów mieszkaniowo-usługowych o przeważającej zabudowie wielo- i jednorodzinnej oraz obszarów usługowych ustalono kierunki zagospodarowania, w tym wyposażenie terenów i obiektów w infrastrukturę techniczną ze szczególnym uwzględnieniem między innymi proekologicznych systemów grzewczych; a na terenach stref ochronnych i izolacyjnych od sieci infrastruktury technicznej zachowanie warunków wynikających z przebiegu sieci.

W Studium zapisano m.in., że ochrona powietrza atmosferycznego wymaga: termomodernizacji budynków mieszkalnych i użyteczności publicznej, wprowadzenia, jako zasady, używania do celów grzewczych urządzeń o jak najwyższej sprawności energetycznej, korzystających z paliw niskoemisyjnych. Zasada winna zostać wprowadzona w formie nakazu dla obiektów użyteczności publicznej, produkcyjnych, ogrzewanych zbiorowo i nowo realizowanej zabudowy, konsekwentnej realizacji polityki zmierzającej do likwidacji tzw. niskiej emisji, w tym małych lokalnych kotłowni, pieców i palenisk domowych opalanych nieuszlachetnionym węglem wraz z rozbudową sieci ciepłnej i gazowej.

W części dotyczącej kierunków rozwoju systemów infrastruktury technicznej - Zaopatrzenie w gaz i ciepło, wskazano m.in. że: Funkcjonowanie i rozwój systemu zaopatrzenia w gaz ma na celu zapewnienie mieszkańcom i innym odbiorcom niezawodności dostaw gazu w wymaganej ilości i jakości⁵⁶. Utrzymuje się istniejący system zaopatrzenia w gaz ziemny oraz ustala się możliwość jego modernizacji, przebudowy i rozbudowy.

W części dotyczącej kierunków rozwoju systemów infrastruktury technicznej - Zaopatrzenie w energię elektryczną i ochrona przed promieniowaniem niejonizującym zapisano zasady funkcjonowania i rozwoju systemu zapotrzebowania w energię elektryczną. Ponadto podano, że *Zapotrzebowanie obszaru miasta w energię elektryczną z krajowego systemu elektroenergetycznego odbywa się poprzez będące w eksploatacji napowietrzne linie wysokiego napięcia 110 kV, napowietrzne i kablowe linie średniego napięcia 15 kV oraz stacje transformatorowe SN/nN, a w rejonie istniejącej zabudowy napowietrzne i kablowe sieci rozdzielcze niskiego napięcia*. W Studium podano także, że nie przewiduje się zasadniczych zmian w zakresie źródeł i kierunków zaopatrzenia w poszczególne media, m.in. w prąd i gaz. Przewidziano natomiast rozbudowę sieci ciepłowniczej z uwagi na problem miasta z jakością powietrza atmosferycznego w sezonie jesienno-zimowym (niska emisja). Podkreślono również, że wzdłuż sieci infrastruktury technicznej zostały wyznaczone strefy oddziaływania sieci (ochronne i techniczne) wraz z zasadami zagospodarowania terenu w ich obszarze.

⁵⁶ Realizacja tego celu, wymaga: a) przy realizacji nowych odcinków sieci unikania lokalizacji kolizyjnych z już istniejącymi sieciami infrastruktury technicznej oraz zabudową istniejącą i projektowaną, b) wyznaczenia w opracowywanych miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego rezerwy terenu wolnej do zabudowy i zieleni wysokiej oraz dopuszczeniu do realizacji sieci gazowniczej w liniach rozgraniczających dróg, c) zaopatrzenie w gaz ziemny istniejącej i planowanej zabudowy powinno być poprzedzone analizą, z której będzie wynikać zasadność realizacji inwestycji, d) realizacja sieci gazowej, po stwierdzeniu opłacalności inwestowania, wymaga uzyskania warunków technicznych przyłączenia i podpisania umowy przyłączeniowej zgodnie z obowiązującymi przepisami.

W Studium nie przedstawiono zakresu rzeczowego oraz harmonogramu czasowego rozwoju infrastruktury energetycznej, a także nie ujęto uwarunkowań, wniosków czy rekomendacji wymagających uwzględnienia w Założeniach do Planu Zaopatrzenia.

(akta kontroli str. 64-115)

d) Program Ochrony Środowiska dla Miasta Żywca wraz z Regionalnym Systemem Zarządzania REMAS – aktualizacja na lata 2011-2014 z uwzględnieniem perspektywy do 2018 r. (POŚ)⁵⁷

Do zakończenia czynności kontrolnych w jednostce, w Gminie nie opracowano kolejnego programu ochrony środowiska, co przedstawiono poniżej, w pkt 1 sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

Efektom realizacji POŚ, zgodnie z jego treścią, miała być poprawa stanu środowiska oraz wdrożenie efektywnego zarządzania środowiskiem w Żywcach. POŚ miał także na celu dążenie do sukcesywnej poprawy stanu środowiska w Gminie oraz ograniczenie negatywnego wpływu na środowisko źródeł zanieczyszczeń, ochronę i rozwój walorów środowiska oraz racjonalne gospodarowanie jego zasobami z uwzględnieniem konieczności ochrony środowiska.

W POŚ w zakresie ochrony powietrza wyznaczono cel długoterminowy do roku 2018: *Kontynuacja działań związanych z poprawą jakości powietrza oraz wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych* oraz cele krótkoterminowe do roku 2014: pierwszy - *Spełnienie wymagań prawnych w zakresie jakości powietrza poprzez ograniczenie emisji ze źródeł powierzchniowych, liniowych i punktowych*⁵⁸; drugi - *Zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii*⁵⁹.

W dokumencie tym nie przedstawiono uwarunkowań, wniosków czy rekomendacji wymagających uwzględnienia w *Założeniach do planu zaopatrzenia*.

(akta kontroli str.135-159)

2) W okresie objętym kontrolą dla Gminy obowiązywały dwa Programy ochrony Powietrza dla terenu województwa śląskiego⁶⁰ przyjęte uchwałami Sejmiku Województwa Śląskiego.

W POP 2017 podano, że w strukturze pozyskania energii ciepłej w województwie śląskim około 55,9% potrzeb ciepłych pokrywanych jest ze źródeł węglowych, kolejnym źródłem ciepła jest sieć ciepłownicza (22,4%) i gaz (14,9%), olej opałowy

⁵⁷ Został przyjęty na mocy uchwały NR VIII/48/2011 Rady Miejskiej w Żywcach z dnia 24 marca 2011 r. w sprawie uchwalenia Programu Ochrony Środowiska dla Miasta Żywca wraz z Regionalnym Systemem Zarządzania REMAS – aktualizacja na lata 2011-2014 z uwzględnieniem perspektywy do 2018 r. i zmieniony uchwałą NR X/79/2011 z dnia 19 maja 2011 r. w sprawie zmiany ww. uchwały NR VIII/48/2011.

⁵⁸ Obejmuje zadania z terminem realizacji do 2014 r.: Wdrażanie działań naprawczych wynikających z Programu ochrony powietrza dla województwa śląskiego; Opracowanie lub aktualizacja planów zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe z uwzględnieniem racjonalizacji zużycia energii i promowania rozwiązań zmniejszających zużycie energii na obszarze Gminy; Zmiana systemu ogrzewania na bardziej efektywny ekologicznie i energetycznie, w tym wymiana ogrzewania węglowego na gazowe, olejowe lub inne bardziej ekologiczne; Kontrola gospodarstw domowych w zakresie posiadania umów na odbiór odpadów oraz przestrzegania zakazu spalania odpadów; Termomodernizacja budynków komunalnych; Modernizacja systemu komunikacyjnego i remonty dróg; Rozwój sieci tras rowerowych na terenie Gminy; Utrzymanie czystości dróg w celu ograniczenia emisji wtórnej (czyszczenie metodą moką).

⁵⁹ Obejmuje zadania z terminem realizacji do 2014 r.: Opracowanie i wdrożenie bazy danych o odnawialnych źródłach energii i wspieranie modelowych rozwiązań w zakresie wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych, w tym rozwiązań technologicznych, administracyjnych i finansowych; Budowa oświetlenia ulicznego.

⁶⁰ Program ochrony powietrza dla terenu województwa śląskiego mający na celu osiągnięcie poziomów dopuszczalnych substancji w powietrzu oraz pułapu stężenia ekspozycji, przyjęty uchwałą nr IV/57/3/2014 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 17 listopada 2014 r., zwany dalej: „POP 2014” oraz Program ochrony powietrza dla terenu województwa śląskiego mający na celu osiągnięcie poziomów dopuszczalnych substancji w powietrzu oraz pułapu stężenia ekspozycji przyjęty uchwałą nr V/47/5/2017 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 18 grudnia 2017 r., zwany dalej: „POP 2017”.

(1,7%) oraz drewno (2,0%). W programie tym określono m.in., że nadrzędnym celem jego aktualizacji jest opracowanie działań naprawczych, których realizacja doprowadzi do poprawy jakości powietrza, co w konsekwencji spowoduje ograniczenie niekorzystnego wpływu zanieczyszczeń powietrza na zdrowie i życie mieszkańców województwa śląskiego. W strefie śląskiej (PL-2405) – do której zaliczono Żywiec, przewidziano następujące działania naprawcze: ograniczenie emisji z instalacji o małej mocy do 1 MW, w których następuje spalanie paliw stałych, ograniczenie emisji ze źródeł komunikacyjnych, ograniczenie emisji wtórnej pyłu poprzez czyszczenie dróg na mokro, działania promocyjne i edukacyjne (ulotki, imprezy, akcje szkolne, audycje, konferencje) oraz informacyjne i szkoleniowe. W wyniku tych działań całkowita emisja PM10 i PM2,5 wymagana do zredukowania do roku 2027 wynosi odpowiednio 63,54 oraz 49,23 Mg/r, a dla benzo(a)pirenu 0,02 Mg/r. W POP 2017 wskazano również działania, przewidziane w innych dokumentach, które przyczynią się do poprawy stanu jakości powietrza.

W POP 2017 wskazano również dobre praktyki, w tym m.in. *rozbudowa sieci ciepłowniczych zapewnia szerszy dostęp do ciepła sieciowego, szczególnie na terenach, gdzie dominuje ogrzewanie indywidualne. Zadanie realizowane jest tylko w przypadku, gdy jest uzasadnione technicznie i ekonomicznie. Gminne założenia do planów zaopatrzenia w ciepło i paliwa gazowe powinny zawierać analizę możliwości rozbudowy sieci. Modernizacja sieci ciepłowniczych pozwala na efektywne wykorzystanie ciepła sieciowego przy zachowaniu minimalnych strat ciepła podczas przesyłu.*

W POP 2014 uwzględniono następujące działania naprawcze do realizacji na terenie Aglomeracji Górnośląskiej (w tym miasta Żywiec):

- Ograniczenie emisji z urządzeń małej mocy do 1 MW poprzez wymianę niskosprawnych urządzeń w indywidualnych systemach grzewczych, w obiektach użyteczności publicznej, obiektach należących do sektora komunalno-bytowego, sektora usług i handlu oraz małych i średnich przedsiębiorstw. Wskazano, że w pierwszej kolejności należy dążyć do wymiany urządzeń opalanych paliwami stałymi na: sieć ciepłowniczą, urządzenia opalane gazem, olejem lub paliwem stałym spełniającym określone wymagania jakościowe, ogrzewanie elektryczne;
- Termomodernizacja wykonywana przede wszystkim w obiektach wykorzystujących do ogrzewania paliwa stałe;
- Rozbudowa, modernizacja i integracja sieci ciepłowniczych, podłączanie nowych odbiorców,
- Rozbudowa sieci gazowych w miejscach, gdzie nieopłacalne jest dostarczanie ciepła sieciowego.

(akta kontroli str. 395-486, 930)

3) W Gminie w okresie objętym kontrolą sporządzono także inne dokumenty, które zawierały zagadnienia odnoszące się do lokalnego bezpieczeństwa energetycznego:

a) *Program Ograniczania Niskiej Emisji dla miasta Żywca – aktualizacja (PONE)*⁶¹.

Został opracowany w 2005 r. i aktualizowany w 2010 r. Stanowił on podstawę działań obejmujących m.in. dofinansowanie realizowanych przez mieszkańców

⁶¹ Przyjęty uchwałą nr LVI/471/2010 Rady Miejskiej w Żywcu z dnia 12 kwietnia 2010 r. wraz z przyjmowanymi przez Radę Miejską w Żywcu zasadami udzielania dotacji celowej w ramach „Programu ograniczenia niskiej emisji w mieście Żywcu” w latach 2016-2019.

modernizacji systemów grzewczych i montażu kolektorów słonecznych.

W PONE nie został określony końcowy termin wykonania zadań. Na lata 2016-2019 Rada Miejska uchwałała coroczne zasady udzielania dla beneficjentów dotacji celowej w ramach PONE. Operatorem PONE na terenie Gminy była spółka komunalna EKOTERM, która wykonywała swe obowiązki na podstawie podpisywanych z Burmistrzem w trybie z wolnej ręki corocznych umów.

(akta kontroli str. 335-383, 582-583, 591-592, 606, 629, 642, 922)

b) Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Żywiec⁶².

Plan ten powstał w 2015 r., w ramach projektu: „Opracowanie Planu gospodarki niskoemisyjnej dla Miasta Żywca wraz ze stworzeniem bazy danych, szkoleniami pracowników, działaniami promocyjnymi i fakultatywnymi”.

Dokument ten był niezbędny, aby Miasto Żywiec mogło ubiegać się o środki w ramach nowej perspektywy finansowej Unii Europejskiej na lata 2014-2020. Plan ten został zaktualizowany w lutym 2017 r. (PGN 2017), z uwagi na podejmowane przez podmioty działające na terenie Miasta kolejnych przedsięwzięć dotyczących rozwoju gospodarki niskoemisyjnej. Zapisano w nim, że jest on dokumentem o charakterze strategicznym, a zasadniczym celem działań w nim ujętych jest ograniczenie zużycia energii, co przyczyni się do poprawy jakości powietrza oraz zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii. Wskazano, że działaniami bezpośrednio przyczyniającymi się do redukcji emisji gazów cieplarnianych są: termomodernizacja obiektów publicznych i prywatnych, modernizacja kotłowni czy budowa instalacji wykorzystujących odnawialne źródła energii. Zapisano także w PGN 2017, że priorytetem powinny być inwestycje termomodernizacyjne, a w dalszej kolejności rekomenduje się kontynuację PONE.

PGN 2017 zawierał działania związane ze zwiększeniem dostępności energii cieplnej dla odbiorców oraz w zakresie zmniejszenia negatywnego wpływu na środowisko procesów zaopatrzenia w energię elektryczną, ciepło i paliwa gazowe, co wiązało się głównie z ograniczeniem tzw. niskiej emisji. Poszczególne zadania oraz stan ich realizacji na dzień 31 maja 2019 r. zostały przedstawione w punktach 3 (zwiększenie dostępności do sieci ciepłowniczej) i 4 (zmniejszenie negatywnego wpływu na środowisko) niniejszego wystąpienia.

Za przygotowanie i wdrożenie PGN, jego aktualizację odpowiadał Wydział IOŚ, Referat Ochrony Środowiska. Zapisano w Planie, że system monitoringu i oceny wymaga systematycznego zbierania danych i informacji dotyczących realizacji poszczególnych zadań a także sporządzania rocznych raportów oraz dokonanie oceny ich realizacji. W Urzędzie zaniechano monitorowania tego programu, co szczegółowo przedstawiono poniżej w pkt. 2.2 sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 160-334)

Łączny koszt sporządzenia ww. dokumentów, tj. POŚ, PGN, PONE, PRL, Program rewitalizacji, Pzp 2013 i Pzp 2019, Studium, według informacji Urzędu wyniósł 385 027,90 zł⁶³.

(akta kontroli str. 772-775)

⁶² Przyjęty uchwałą nr XVI/109/2015 Rady Miejskiej w Żywcu z dnia 30 grudnia 2015 r.

⁶³ Powyższy koszt nie obejmuje kosztów wykonania Planu rozwoju lokalnego Miasta Żywca na lata 2004-2013 – aktualizacja na lata 2009-2015, ze względu na brak danych w Urzędzie (okres przechowywania dokumentów wynosi 5 lat).

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki, w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następującą nieprawidłowość:

1. W Urzędzie nie opracowano i nie uchwalono kolejnego programu ochrony środowiska dla Żywca, podczas gdy okres obowiązywania POŚ obejmował lata 2011-2014 z perspektywą do roku 2018. Brak programu ochrony środowiska stanowi naruszenie zapisów art. 17 ust. 1 ustawy Poś, zgodnie z którym organ wykonawczy gminy, w celu realizacji polityki ochrony środowiska, sporządza gminny program ochrony środowiska, uwzględniając cele zawarte w strategiach, programach i dokumentach programowych. Stosownie do art. 18 ust. 1 programy ochrony środowiska uchwała rada gminy.

W Urzędzie, zadania dotyczące przygotowania aktualizacji programu ochrony środowiska przypisane zostały Inspektor Wydziału IOM, która wyjaśniła, że jednym z powodów nieopracowania programu jest przeciążenie obowiązkami z zakresu czynności służbowych – zajmuję się szerokim spektrum spraw związanych z ochroną środowiska. Poza tym, w pierwszej kolejności realizowane są programy mające realny wpływ na poprawę ochrony środowiska np. PONE i opracowanie programów umożliwiających uzyskanie dofinansowania na realizację zadań służących wypełnieniu celów określonych w tych programach np. Program rewitalizacji lub PGN. Jednak obecnie jesteśmy na etapie wyboru oferty na opracowanie aktualizacji POŚ jak i raportu z jego realizacji.

Naczelnik IOŚ przyczyny nieopracowania POŚ wyjaśnił brakiem środków finansowych na etapie planowania wydatków. Stwierdził: *Nie mieliśmy pewności, że środków wystarczy na bardziej pilne zadania.*

Burmistrz w wyjaśnieniu podał, że Gmina nie opracowała aktualizacji POŚ z uwagi na niewystarczające środki finansowe Miasta, które są w pierwszej kolejności przeznaczone na zaspokojenie potrzeb i oczekiwań mieszkańców miasta Żywca. Poinformował także, że: *Obecnie, Wydział IOŚ zwrócił się z zapytaniem ofertowym dotyczącym opracowania aktualizacji POŚ oraz wykonania zaległych raportów.*

W odniesieniu do powyższych wyjaśnień NIK zwraca uwagę, że w latach 2016 i 2018 Gmina osiągnęła nadwyżkę budżetową umożliwiającą podjęcie działań na rzecz opracowania wymaganych dokumentów.

(akta kontroli str. 8-29, 30-34, 729-738, 768-771, 920)

2.2 System monitorowania realizacji Założeń do Planu Zaopatrzenia lub Planu Zaopatrzenia

Opis stanu
faktycznego

W okresie objętym kontrolą w Urzędzie nie stworzono systemu monitorowania stanu lokalnego bezpieczeństwa energetycznego, m.in. ze względu na nieprzyjęcie w Gminie założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe. Natomiast realizacja celów określonych w obszarze dostaw ciepła systemowego prowadzona była przez spółkę komunalną EKOTERM. W corocznych sprawozdaniach z działalności Zarządu Spółki prezentowano aktualny stan infrastruktury sieciowej, a także zrealizowane zadania inwestycyjne oraz remonty sieci i urządzeń wytwórczych, mające wpływ na bezpieczeństwo zaopatrzenia mieszkańców Żywca w ciepło. Sprawozdania obejmowały także raporty z realizacji programu PONE, który to program spółka realizowała na podstawie podpisywanych corocznie przez Urząd umów.

Urząd składał do Urzędu Marszałkowskiego coroczne sprawozdania z realizacji Programów ochrony powietrza zawierające m.in. zestawienia przeprowadzonych modernizacji kotłowni w budynkach zlokalizowanych na terenie Żywca i wielkości redukcji zanieczyszczeń powietrza po ich realizacji.

Stan realizowanych na terenie Żywca zadań w zakresie zwiększenia dostępności dla odbiorców energii oraz zmniejszenia negatywnego wpływu na środowisko procesów zaopatrzenia w energię, ze stanem ich realizacji na dzień 31 maja 2019 r. przedstawił Burmistrz w opracowanym w trakcie kontroli zestawieniu.

(akta kontroli str. 487-574, 736, 738, 812-839, 920)

Monitorowanie Programu rewitalizacji miało polegać na zbieraniu, raportowaniu i interpretowaniu danych w cyklicznych odstępach czasu (co trzy lata), w szczególności, w odniesieniu do postępów i efektów wdrażania poszczególnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Pełnomocnikiem Burmistrza ds. rewitalizacji miał być Zastępca Burmistrza odpowiedzialny za zagadnienia związane ze środowiskiem i infrastrukturą. Zadania z zakresu monitorowania przedsięwzięć przypisano pracownikom Wydziału IOŚ i obejmowały one m.in. coroczne wykonywanie raportu monitorującego stopień realizacji projektów uwzględnionych w Programie rewitalizacji. Do zakończenia kontroli nie przedstawiono do badania raportu monitorującego, co szczegółowo przedstawiono w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 921)

Za monitorowanie i ewaluację wskaźników realizacji PGN 2017 odpowiadał Wydział IOŚ, Referat Ochrony Środowiska. W Urzędzie zaniechano monitorowania tego programu, co szczegółowo przedstawiono poniżej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 192-334, 922)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki, w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następującą nieprawidłowość:

1. W Urzędzie nie prowadzono do czasu kontroli NIK monitoringu realizacji przyjętych uchwałami RM Programu rewitalizacji oraz PGN 2017 r., w zakresie m.in. danych dotyczących realizacji zadań dla zwiększenia dostępności dla odbiorców energii oraz w zakresie zmniejszenia negatywnego wpływu na środowisko procesów zaopatrzenia w energię, a także sporządzania rocznych raportów z ich realizacji, pomimo, że w treści tych dokumentów zakładano takie działania. Nie posiadano przez to wiedzy o stopniu osiągania założonych w tych programach celów dotyczących m.in. zapewnienia lokalnego bezpieczeństwa energetycznego.

Za monitorowanie i ewaluację wskaźników realizacji PGN 2017 odpowiadał Wydział IOŚ, Referat Ochrony Środowiska.

Jak wyjaśniła Inspektor Wydziału IOŚ, odpowiedzialna za koordynację systemu zarządzania środowiskiem: Głównym powodem jest przeciążenie obowiązkami z zakresu czynności służbowych. Wydział skupił się na realizacji zadań ujętych w tych programach – zadania są realizowane także przez pracowników Wydziału IOŚ i mając wiedzę o realizacji zadań nie dopełniliśmy formalnego obowiązku sporządzenia raportów z ich realizacji. Obecnie jestem w trakcie opracowania tych raportów.

Naczelnik Wydziału IOM potwierdził wyjaśnienia podległego mu pracownika.

Burmistrz potwierdził przeciążenie obowiązkami podległych pracowników oraz podał ponadto, że Miasto monitoruje zapewnienie dla mieszkańców i przedsiębiorców zlokalizowanych na terenie Żywca bezpieczeństwa energetycznego poprzez: uzgadnianie przez Urząd przebiegu sieci dystrybucyjnych energii, wydawanie decyzji w/s przeprowadzenia oceny oddziaływania na środowisko dla niektórych sieci energetycznych, a także przez otrzymywanie ze Starostwa Powiatowego

w Żywcu decyzji o pozwoleniu na budowę instalacji gazowych. Stwierdził także, że Urząd monitoruje wysokość redukcji zanieczyszczenia powietrza w sprawozdaniach z realizacji zadań w ramach POP.

Zdaniem NIK, podejmowane dotychczas działania dotyczące m.in. zwiększenia dostępności dla odbiorców energii oraz zmniejszenia negatywnego wpływu na środowisko procesów zaopatrzenia w energię nie zapewniały systemowej wiedzy o stopniu realizacji zadań mających wpływ na stan lokalnego bezpieczeństwa energetycznego, a tym samym utrudniały podejmowanie racjonalnych działań w tym zakresie.

(akta kontroli str. 736-739, 768-771, 812-814, 840-843, 920, 922)

OCENA CZĄSTKOWA

NIK ocenia, że dotychczasowe działania dotyczące polityki energetycznej nie były wystarczające, co wynikało w szczególności z braku założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe, a jedynie część zagadnień dotyczących zapewnienia energii w Gminie ujęto w innych przyjętych dokumentach strategicznych i planistycznych Gminy. W Gminie nie uchwalono ponadto kolejnego programu ochrony środowiska, w sytuacji gdy okres obowiązywania POŚ obejmował lata 2011-2014 z perspektywą do roku 2018. Za nierzetelne NIK uznaje niewdrożenie monitorowania Programu rewitalizacji oraz PGN 2017, co uniemożliwiało należyłą ocenę stopnia realizacji ujętych tam celów i wskaźników.

OBSZAR

3. Działania w zakresie zapewnienia dostępności energii elektrycznej, ciepła i gazu

Opis stanu faktycznego

W dokumentach Gminy: PRL oraz Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego wskazano ogólne kierunki odnoszące się do zwiększenia dostępności do infrastruktury elektroenergetycznej, gazowej i ciepłowniczej, nie ujęto natomiast szczegółowych zadań przewidzianych do realizacji w tym zakresie.

Przyjęte w PGN 2017 zadania/działania, dotyczyły tylko zwiększenia dostępności do sieci ciepłowniczej, nie odnosiły się do zwiększenia dostępności do sieci elektroenergetycznej i gazowej. Były to następujące działania realizowane przez spółkę komunalną EKOTERM:

„Wymiana – modernizacja istniejących sieci ciepłowniczych z lat 60-tych i 70-tych”

Koszt działania polegającego na wymianie ciepłociągów na rury preizolowane o wyższych parametrach izolacyjnych oraz w celu dostosowania ich średnic do aktualnego zapotrzebowania na ciepło zasilanych obiektów po ich termomodernizacji określono w wys. 2 900,00 tys. zł. Okres realizacji tego działania przewidziano na lata 2016-2022, natomiast jako źródła finansowania wskazano środki własne spółki. W wyniku realizacji działania przewidywano obniżenie strat przesyłu o ok. 4%/rok, tj. ok. 792 GJ/rok i obniżenie emisji CO₂ o ok. 89 t/rok.

Na koniec maja 2019 r. zrealizowano pięć podzadań w zakresie przebudowy sieci i przyłączy w rejonach Osiedla Młodych, ul. Grunwaldzka oraz Os. 700-lecia za łączną kwotę 385 226,68 zł. Przebudowa sieci DN 300 zasilającej osiedle Parkowe była zaawansowana w 98% za kwotę ok. 220 600,00 zł. Przebudowa sieci do Os. 700-lecia od bl. 4, do Przychodni Al. Piłsudskiego i bud. 4a zaawansowana była w 95% za kwotę ok. 120 637,00 zł. Przewidziana do realizacji na 2019 r. przebudowa sieci i przyłączy dla Os. 700-lecia bl. 1 i bl. 2, ul. Krasieńskiego 9, 11, 13, 15 i 17 nie została rozpoczęta. Przebudowę sieci dla Os. 700-lecia od bl. 1 do komory KC-8, Os. Młodych od komory KC-8 do bl. 2, Os. Młodych od komory KC-10

do KC-17 przewidziano do realizacji w latach 2020-2021. Do 2025 roku planowana jest dalsza przebudowa sieci na Os.700-lecia bloki 5-8,14-18, 35-37, 38-40 oraz na os. Pod Grapą bloki 9-14.

„Przebudowa czteroprzewodowej sieci ciepłowniczej c.o. i c.w.u. na Os. 700-lecia, bloki 21-33 wraz z budową indywidualnych węzłów ciepłych”

Koszt działania zaplanowano na poziomie 1 100,00 tys. zł. W ramach działania przewidywano zamianę grupowego węzła ciepłego SW 700 na indywidualne dwufunkcyjne węzły ciepłe w każdym bloku. Okres realizacji działania przewidziano na lata 2016-2020. Jako źródła finansowania wskazano środki własne spółki oraz WFOŚiGW w Katowicach. Przewidywano obniżenie strat przesyłu o ok. 4,34%/rok, tj. ok. 855 GJ/rok i obniżenie emisji CO₂ o ok. 97,6 t/rok.

Na koniec maja 2019 r. ułożono ok. 70% sieci. W III kw. br. przewiduje się zakończenie montażu sieci, odtwarzanie terenu do stanu pierwotnego. Do końca br. planowany jest montaż węzłów i sukcesywne przełączanie obiektów na zasilanie z nowej sieci oraz wyłączenie z eksploatacji dotychczasowego układu czteroprzewodowego. Wartość zadania wg wybranych ofert w przetargach na budowę sieci oraz na dostawę i montaż węzłów wyniosła 2 504 329,52 zł netto.

„Rozbudowa sieci ciepłowniczej do nowych odbiorców ciepła”

Założony koszt działania wynosił 1 000,00 tys. zł. W programie nie określono liczby nowych odbiorców – zapisano że, *Spółka na bieżąco analizuje pod względem techniczno-ekonomicznym wszelkie zgłoszenia osób chętnych do podłączenia budynku do sieci ciepłowniczej i jeśli to możliwe, wykonuje przyłącza w ramach zadań własnych.* Okres realizacji działania przewidziano na lata 2016-2025, natomiast jako źródła finansowania wskazano środki własne spółki w wysokości 1 000 000,00 zł. Przewidywano, że w wyniku sprawniejszej produkcji ciepła w ciepłowni (80-84% w porównaniu do domowych kotłowni- 40-50%), przy sprzedaży ok. 2.000 GJ/rok oszczędności wyniosą ok. 800 GJ/rok. Założono, że nastąpi obniżenie emisji CO₂ o ok. 91,4 t/rok.

Na koniec maja 2019 r. zrealizowano 23 podzadań w zakresie budowy przyłączy i sieci ciepłowniczej za łączną kwotę ok. 903 575,89 zł. Nie rozpoczęto przewidzianej na 2019 r. budowy sieci ciepłowniczej do ul. Komonieckiego 10, 12, 14 i ul. Słowackiego 3.

(akta kontroli str. 309-310, 815-836)

Według informacji spółki komunalnej EKOTERM, w latach 2015-2019 (I półrocze) nie wydano odmów podłączenia do sieci ciepłowniczej na terenie Żywca.

(akta kontroli str. 809-811)

Według informacji udzielonej przez operatora sieci gazowej na terenie Żywca, Polska Spółka Gazownictwa sp. z o.o. Oddział Zakład Gazowniczy w Zabrze zrealizowała w latach 2015-2019 (I półrocze) 125 zadań w zakresie budowy i modernizacji przyłączy oraz sieci, zwiększających dostępność do sieci gazowej dla mieszkańców Żywca, za łączną kwotę 1 235 657,10 zł. Wśród zadań wymieniono wykonanie 2 296,82 km nowej sieci gazowej, zmodernizowano 14,7 m gazociągu i wykonano 145 nowych przyłączy. Źródłem finansowania zadań były środki własne tej Spółki.

W okresie tym odmówiono przyłączenia do sieci gazowej dla dwóch nieruchomości. W 2016 r. przyczyną odmowy była nieopłacalność ekonomiczna przedsięwzięcia, natomiast w 2017 r. powodem był brak sieci w tym rejonie. Według informacji operatora sieci gazowej, rozbudowa sieci gazowej jest realizowana na bieżąco w miarę zgłaszanych potrzeb w ramach procesu przyłączeniowego, a wszelkie

inwestycje związane z rozbudową sieci gazowej będą realizowane w miarę występowania przyszłych potencjalnych odbiorców na podstawie warunków technicznych podłączenia do sieci gazowej i spełniające warunek opłacalności ekonomicznej.

(akta kontroli str. 792-808)

Jak poinformował Burmistrz, w przypadku jednej odmowy podłączenia do sieci gazowej, nieruchomość ta została przyłączona do sieci miejskiej sieci ciepłowniczej w ramach realizacji PONE. W drugim przypadku, zainteresowany podmiot reprezentujący nieruchomość nie ubiegał się o dofinansowanie w ramach PONE.

(akta kontroli str. 840-842)

Według informacji udzielonej przez operatora sieci elektroenergetycznej, Tauron Dystrybucja SA Oddział Bielsko-Biała zrealizowała na terenie Żywca w latach 2015-2019 (I półrocze) 25 zadań w zakresie budowy i modernizacji przyłączy oraz sieci, zwiększających dostępność do sieci elektroenergetycznej dla mieszkańców Żywca, za łączną kwotę 10 974 679,86 zł.

Śród zrealizowanych zadań wymieniono m.in.: zabudowę trzech nowych stacji transformatorowych SN/nN z powiązaniem z siecią, wymianę dwóch transformatorów WN/SN, wymianę rozdzielnic SN i budowę powiązania z siecią SN, modernizację budowlaną dwóch stacji transformatorowo-rozdzielczych, wymianę przewodów linii nN dla 102 odbiorców, wymianę kabli SN o łącznej długości 10,132 km, budowę lub modernizację 409 przyłączy.

Źródłem finansowania zadań były środki własne Spółki. W okresie tym nie wydano odmowy przyłączenia się do sieci elektroenergetycznej.

(akta kontroli str. 786-791)

Beskid Żywiec Sp. z o.o. prowadziła działania dotyczące bezpieczeństwa energetycznego oraz zapewnienia samowystarczalności energetycznej Żywiecczyny, obejmujące budowę lokalnych instalacji spalania biomasy, w tym biomasy RDF będącej produktem segregacji odpadów, budowę biogazowni oraz farm fotowoltaicznych. Według informacji Prezesa Spółki Beskid Żywiec Sp. z o.o., opracowano ideę budowy Centrum Badawczego Paliw i Energii oraz uruchomiono projekt badań rynku paliw biomasowych w powiecie żywieckim na potrzeby określenia potencjału rynku paliw oraz doboru dostępnych technologii produkcji energii. Wyznaczono potencjalne lokalizacje lokalnych źródeł energii pod kątem zgodności z planami zagospodarowania miejscowego, dostępności odbiorcy energii, możliwości przeprowadzenia sieci dla potrzeb przygotowania kart informacyjnych i raportów środowiskowych i złożono w tym celu wnioski do gminy Radziechowy-Wieprz i Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Katowicach.

Przeprowadzono wizyty studyjne w Finlandii i Austrii i założono Dział Badawczo-Rozwojowy, a także podpisano porozumienia współpracy w zakresie badań i rozwoju w produkcji energii z Polską Akademią Nauk – Instytutem Maszyn Przepływowych, Akademią Górniczo-Hutniczą – Katedrą Systemów Energetycznych i Urządzeń Ochrony Środowiska Wydziału Inżynierii Mechanicznej i Robotyki, Uniwersytetem Rolniczym w Krakowie i Wyższą Szkołą Ekologii i Zarządzania w Warszawie.

(akta kontroli str. 751-767)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki, w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości

OCENA CZĄSTKOWA

NIK ocenia pozytywnie działania Gminy dotyczące zapewnienia dostępności do ciepła systemowego. Działania dla zwiększenia dostępności do sieci elektroenergetycznej i gazowej w celu realizacji przez przedsiębiorstwa energetyczne koniecznych dla Gminy zadań w zakresie rozwoju tych sieci, nie były oparte o założenia do planu zaopatrzenia, z uwagi na nieprzyjęcie tego dokumentu.

OBSZAR

4. Działania w zakresie zmniejszenia negatywnego wpływu na środowisko procesów zaopatrzenia w energię elektryczną, ciepło i paliwa gazowe.

Opis stanu
faktycznego

4.1. W okresie objętym kontrolą Gmina realizowała zadania/działania wynikające m.in. z wymaganych przepisami programów dotyczących ochrony środowiska: a) POP 2014 i b) POP 2017.

a) W POP 2014 w „Harmonogramie rzeczowo-finansowym dla działań naprawczych” wyszczególniono m.in. następujące działania:

„Ograniczenie emisji ze źródeł spalania paliw o małej mocy (do 1 MW)”

Planowany okres realizacji zadania to lata 2015-2020. Działanie polegać miało na wymianie niskosprawnych urządzeń, wykorzystywanych w indywidualnych systemach grzewczych o mocy do 1 MW, w obiektach użyteczności publicznej, obiektach należących do sektora komunalno-bytowego oraz do sektora usług i handlu, a także małych i średnich przedsiębiorstwach. Wskazano priorytety: 1) podłączenie do sieci ciepłowniczej lub gazowniczej, 2) wymiana urządzeń wykorzystujących paliwa stałe, 3) wymiana urządzeń niskosprawnych zasilanych innymi paliwami i 4) termomodernizacja.

W POP 2014 przewidziano dla Żywca, że efekt ekologiczny programu będzie wynosił: PM₁₀ – 130,20 Mg/rok, PM_{2,5} – 79,42 Mg/rok, B(a)P – 0,08 Mg/rok, NO_x – 54,25 Mg/rok, SO₂ – 271,24 Mg/rok.

W sprawozdaniu z realizacji POP 2014 za 2015 r. podano, że w ramach realizacji powyższego działania nastąpiła zmiana sposobu pokrycia zapotrzebowania na ciepło w przypadku 67 lokali, w tym w 5 lokalach nastąpiła wymiana niskosprawnych urządzeń na sieć ciepłą, w 26 – na OZE (pompy, kolektory), w 7 – na gazowe źródła ciepła i w 29 – na piece retortowe – węgiel. Szacunkowa redukcja emisji wyniosła w przypadku PM₁₀ – 8,032 Mg/rok (6,2% przewidywanego w POP 2014 efektu ekologicznego), PM_{2,5} – 3,929 Mg/rok (4,9%), benzo(a)pirenu – 0,0007 Mg/rok (0,9%), NO₂ – 0,046 Mg/rok (0,08%) i SO₂ – 0,148 Mg/rok (0,05% przewidywanego efektu). W sprawozdaniu określono szacunkową wysokość kosztów działania na 456 170,48 zł.

W sprawozdaniu z realizacji POP 2014 za 2016 r. zapisano, że nastąpiła zmiana sposobu ogrzewania w przypadku 73 lokalizacji, w tym w jednym lokalu nastąpiła wymiana niskosprawnych urządzeń na sieć ciepłą, w 26 – na OZE, w 13 – na gazowe źródła ciepła i w 206 – na piece retortowe – węgiel. Szacunkowa redukcja emisji wyniosła w przypadku PM₁₀ – 5,859 Mg/rok (4,5% przewidywanego w POP 2014 efektu ekologicznego), PM_{2,5} – 3,286 Mg/rok (4,1%), benzo(a)pirenu – 0,0074 Mg/rok (9,3%), NO₂ – 0,605 Mg/rok (1,1%) i SO₂ – 3,572 Mg/rok (1,3%). W 2016 r. wykonano termomodernizację 13 budynków wielorodzinnych.

W sprawozdaniu określono szacunkową wysokość kosztów działania na 486 154,03 zł.

W sprawozdaniu z realizacji POP 2014 za 2017 r. podano, że nastąpiła zmiana sposobu pokrycia zapotrzebowania na ciepło w przypadku 124 lokali, w tym w 7 lokalach nastąpiła wymiana niskosprawnych urządzeń grzewczych na sieć ciepłą, w 20 – na OZE, w 26 – na gazowe źródła ciepła, w 15 – na piece retortowe – pelety, i w 56 – na piece retortowe – węgiel. Szacunkowa redukcja emisji wyniosła w przypadku PM₁₀ – 11,38 Mg/rok (8,7% przewidywanego w POP 2014 efektu ekologicznego), PM_{2,5} – 20,86,74 Mg/rok (26,3%), benzo(a)pirenu – 0,006 Mg/rok (7,5%), NO₂ – 0,86 Mg/rok (1,6%) i SO₂ – 19,84 Mg/rok (7,3%). W 2017 r. nie raportowano wykonania termomodernizacji budynków. W sprawozdaniu określono szacunkową wysokość kosztów działania na 775 639,92 zł.

„Konieczność posiadania planów zagospodarowania przestrzennego”

Działanie polegało na opracowaniu nowych lub zmianie istniejących planów zagospodarowania przestrzennego dla obszarów Gmin, w których występują przekroczenia stężenia pyłu PM₁₀ i PM_{2,5}. Plany te powinny określać wymagania w zakresie stosowanych sposobów zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe niepowodujących nadmiernej emisji zanieczyszczeń.

W sprawozdaniach z realizacji POP podano, że w obowiązującym od 2013 r. MPZP wprowadzony został zapis dotyczący nakazu stosowania proekologicznych źródeł ciepła dla celów grzewczych, socjalno-bytowych i produkcyjnych.

„Edukacja ekologiczna”

Działanie polegało na prowadzeniu akcji edukacyjnych obejmujących m.in. zagadnienia: szkodliwości spalania odpadów w piecach i kotłach indywidualnych oraz stosowania starych kotłów węglowych o wysokiej emisji zanieczyszczeń, promowania stosowania niskoemisyjnych źródeł ogrzewania oraz ciepła sieciowego, oszczędności energii poprzez stosowanie termomodernizacji i innych metod ograniczania zużycia energii zarówno elektrycznej, jak i ciepłej, przekazywania informacji o wpływie zanieczyszczeń na zdrowie oraz wskazówek odnośnie sposobów zachowania ograniczających narażenie na złą jakość powietrza.

W sprawozdaniach z realizacji POP za lata 2014-2017 podano, że prowadzone były liczne akcje o tematyce ekologicznej poprzez m.in. rozpropagowanie materiałów promocyjnych, w tym we wszystkich szkołach nauczyciele oraz funkcjonariusze straży miejskiej mówili o szkodliwości palenia złymi paliwami.

„Działania kontrolne”

Działanie prowadzone przez Straż miejską lub innych upoważnionych pracowników Gminy, miało dotyczyć gospodarstw domowych w zakresie przestrzegania zakazu spalania odpadów w kotłach i piecach. W sprawozdaniach z realizacji POP 2014: w 2015 r. – nie wymieniono liczby kontroli, w 2016 r. podano, że przeprowadzono 175 kontroli spalania w piecach c.o. (nałożono 22 mandaty, pouczone 12 osób), a w 2017 r. podano, że przeprowadzono 287 kontroli (nałożono 28 mandatów, pouczone 9 osób, skierowano jeden wniosek o ukaranie do sądu i zgłoszono 4 zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa do Prokuratury Rejonowej w Żywcu), natomiast w 2018 r. podano, że przeprowadzono 324 kontroli (w sprawozdaniu nie wymieniono liczby ukaranych lub pouczonych osób).

(akta kontroli str. 487-527, 923-924, 930)

b) W POP 2017 w „Harmonogramie rzeczowo-finansowym działań naprawczych dla aglomeracji górnośląskiej” wymieniono m.in. następujące zadania:

„Ograniczenie emisji z instalacji o małej mocy do 1MW, w których następuje spalanie paliw stałych”

W sprawozdaniu z realizacji POP 2017 za 2018 r. podano, że nastąpiła zmiana sposobu zasilania w ciepło w przypadku 97 lokali, w tym w 8 lokalach nastąpiła wymiana niskosprawnych urządzeń na sieć ciepłą (w 37 – na gazowe źródła ciepła, w 24 – na piece retortowe – pelety i w 26 – na piece retortowe – węgiel). Szacunkowa redukcja emisji wyniosła w przypadku PM10 – 8,180 Mg/rok (127,6% przewidywanego w POP 2017 efektu ekologicznego w wysokości 6,35 Mg/rok), PM 2,5 – 6,333 Mg/rok (128,7% przewidywanego w POP 2017 efektu ekologicznego w wysokości 4,92 Mg/rok), benzo(a)pirenu – 0,0027 Mg/rok (135% przewidywanego w POP 2017 efektu ekologicznego w wysokości 0,002 Mg/rok). W sprawozdaniu określono koszty działania na 576 955,95 zł, w tym 153 889,75 zł wynosiło uzyskane dofinansowanie zewnętrzne.

„Działania promocyjne i edukacyjne (ulotki, imprezy, akcje szkolne, audycje, konferencje) oraz informacyjne i szkoleniowe”

W sprawozdaniu z realizacji POP 2017 za 2018 r., w zakresie działań edukacyjnych, wymieniono następujące dziewięć zrealizowanych zadań w tym, m.in.: informowanie oraz pomoc udzielana mieszkańcom miasta w wypełnianiu wniosków o dofinansowanie wymiany pieców centralnego ogrzewania oraz termomodernizację budynków, organizowanie przez Miejskie Centrum Ekologiczne w Żywcu dnia roślin wiecznie żywych, organizacja spotkania Partnerskiej Inicjatywy Miast, którego głównym tematem było ograniczenie niskiej emisji i walka ze smogiem i prowadzenie w szkołach programów edukacyjnych związanych z ochroną środowiska.

(akta kontroli str. 395-486, 528-574, 930-931)

4.2. W Gminie realizowano również inne programy obejmujące zadania dotyczące zmniejszenia negatywnego wpływu lokalnego rynku zaopatrzenia w energię elektryczną, ciepło i gaz na środowisko, np.:

a) PGN 2017

„Kontynuacja Programu Ograniczania Niskiej Emisji”

Średnie roczne dofinansowanie udzielane przez Miasto Żywiec na wymianę kotłowni, zabudowę instalacji solarnych i pomp ciepła określono w wysokości 1 218,2 tys. zł/rok. W założeniach kontynuacji PONE przewidywano: średni roczny efekt ekologiczny w postaci redukcji CO₂ w wysokości 395 Mg CO₂/rok (2 564 Mg CO₂ do 2020 r.), średnią roczną redukcję SO₂ w wysokości 5,0125 Mg/roku (32,475 Mg do 2020 r.), średnią roczną redukcję NO₂ w wysokości 0,19375 Mg/rok (1,2525 Mg do 2020 r.), średnią roczną redukcję CO w wysokości 8,8825 Mg/rok (57,595 Mg do 2020 r.), średnią roczną redukcję pyłu ogółem w wysokości 5,3125 Mg/rok (34,475 Mg do 2020 r.), średnią roczną redukcję sadzy w wysokości 0,1475 Mg/rok (0,955 Mg do 2020 r.), średnią roczną redukcję benzenopirenu w wysokości 0,002588 Mg/rok (0,016725 Mg do 2020 r.), średnio roczną oszczędność na zużyciu energii w wysokości 4 213,78 GJ (w tym 482 GJ z OZE) - oszczędność energii do roku 2020 w ilości 29 496 GJ (8 191,03 MWh). Okres realizacji przewidziano na lata 2016-2020, natomiast jako źródła finansowania wskazano WFOŚiGW oraz środki własne Miasta Żywiec.

W wyniku realizacji przez Żywiec od 2007 r. programu PONE, według stanu na koniec 2018 r. zmodernizowano 772 źródeł ciepła⁶⁴, zainstalowano 471 zestawów

⁶⁴ W aktualizacji PONE w 2010 r. zakładano przeprowadzenie modernizacji 500 kotłowni.

solarnych⁶⁵ i 84 pomp ciepła za łączną kwotę 17 449 877,74 zł. W okresie objętym kontrolą tj. w latach 2015-2018 zmodernizowano 275 źródeł ciepła, zainstalowano 9 zestawów solarnych i 57 pomp ciepła za łączną kwotę 4 324 701,40 zł.

W wyniku realizacji powyższych działań w sprawozdaniu Spółki komunalnej EKOTERM SP. z o.o. wymieniono obniżkę emisji: CO₂ o 5 797,5 Mg, SO₂ o 69,88 Mg, CO o 139,48 Mg, NO₂ o 2,6 Mg, pyłu o 76,43 Mg, sadzy o 2,33 Mg i benzenopirenu o 0,044 MG.

„Termomodernizacja budynków publicznych”

Przewidywano w ramach tego programu działania termomodernizacyjne na kwotę 21 780 tys. zł realizowane w 11 budynkach publicznych (z 27 zlokalizowanych na terenie Żywca), a w konsekwencji - oszczędność energii w wysokości 3 531,33 MWh/rok oraz redukcję emisji CO₂ w wysokości 1 640,22 Mg/rok. Okres realizacji przewidziano na lata 2016-2020, natomiast jako źródła finansowania wskazano środki własne oraz dotacje lub instrumenty finansowe: RPO, PO LiŚ oraz fundusze ochrony środowiska.

Na dzień 31 maja 2019 r., wg informacji Burmistrza, zaawansowanie finansowe działań wyniosło 3 333 649,38 zł i obejmowało obiekty użyteczności publicznej przy Parafii pw. NNMP w Żywcu.

„Kontynuacja Programu *Żywiec bez czadu*, realizowanego w ramach partnerstwa dla Żywca przez Żywiecką Fundację Rozwoju”

W ramach tego działania przewidywano akcje edukacyjne, informacyjne i promocyjne, mające na celu powstrzymanie procederu palenia śmieci oraz uświadamiające mieszkańców o obecnym i bieżącym stanie powietrza, oraz o zagrożeniach związanych z wdychaniem substancji, które się w nim znajdują. Nie określono ram czasowych działania, szacunkowych kosztów oraz nie wskazano jego źródeł finansowania.

W 2017 r. przeprowadzono projekt pn. „Ekoedukatorzy”, w ramach którego eksperci w zakresie sortowania odpadów oraz kwestii związanych z zanieczyszczeniem powietrza przeszkolili 50 młodych ludzi, po to żeby porozmawiali z mieszkańcami miasta na temat segregacji odpadów i przeciwdziałania zjawisku smogu w ramach specjalnej gry miejskiej⁶⁶. W grudniu 2018 roku kontynuując Program Żywiecka Fundacja Rozwoju w jednej z żywieckich szkół zorganizowała debatę pt. „Co z tym smogiem”. Ponadto, inicjatorka kampanii „Żywiec bez czadu” współtworzyła aplikację mobilną „monitoring powietrza”.

„Udział w Kłastrze Energii „Żywiecka Energia Przyszłości”

W dokumencie w sposób ogólny opisano działanie Klastra w zakresie przede wszystkim poprawy efektywności oraz tworzenia konkurencyjnego lokalnego rynku energii i paliw. Nie określono ram czasowych działania, szacunkowych kosztów oraz nie wskazano jego źródeł finansowania. Opis realizacji tego działania przedstawiono w punkcie 5 niniejszego wystąpienia.

„Rozwój hybrydowych rozwiązań w zakresie przeciwdziałania niskiej emisji, monitoring środowiska oraz poprawa efektywności energetycznej sektora komunalnego i rozwój energetyki opartej na OZE”

⁶⁵ W aktualizacji PONE w 2010 r. przewidywano zabudowę 1200 kolektorów słonecznych.

⁶⁶ Młodzież zbierała punkty za każde odwiedzone miejsce, a także za prawidłowe rozwiązane zadań ekologicznych w punktach kontrolnych. W ekologicznej grze wzięły udział 4 szkoły ponadgimnazjalne z Żywca: Zespół Szkół Drzewnych i Leśnych w Żywcu, Zespół Szkół Budowlano-Drzewnych im. AK w Żywcu, Zespół Szkół Ekonomiczno-Gastronomicznych w Żywcu oraz Zespołu Szkół Agrotechnicznych i Ogólnokształcących im. Józefa Piłsudskiego.

Nie określono ram czasowych działania, szacunkowych kosztów oraz nie wskazano jego źródeł finansowania.

Zawarto porozumienie z Głównym Instytutem Górnictwa w Katowicach w zakresie monitoringu środowiska z wykorzystaniem innowacyjnych technik informacyjnych oraz edukacji ekologicznej.

„Ekofiltry kominowe⁶⁷”

Działanie polega na rozwoju, we współpracy z Katedrą Inżynierii Chemicznej i Projektowania Procesowego Wydziału Chemicznego Politechniki Śląskiej w Gliwicach, technologii elektrofiltrów kominowych dla budynków jednorodzinnych oraz komunalnych, pozwalających obniżyć o 90% emisję trujących substancji. Nie określono liczby przewidzianych do zabudowy elektrofiltrów, ram czasowych działania, szacunkowych kosztów oraz nie wskazano jego źródeł finansowania;

Według stanu na 31 maja 2019 r., działania w tym temacie były prowadzone przez Klaster, w ramach którego podpisano porozumienie z Centralą Zaopatrzenia Hutnictwa S.A.⁶⁸ w zakresie poszukiwania innowacyjnych rozwiązań technicznych służących poprawie jakości powietrza, w obszarze tzw. „niskiej emisji” (elektrofiltry kominowe).

„Budowa instalacji fotowoltaicznej”

Koszt działania określono w wysokości 800,00 tys. zł. Realizacja działania miała przyczynić się do ograniczenia od 2017 r. zużycia energii elektrycznej dla potrzeb własnych związanych głównie z produkcją energii cieplnej. Wśród źródeł finansowania wskazano środki własne spółki EKOTERM i WFOŚiGW w Katowicach. Przewidywano oszczędności energii do 7,8%, tj. ok. 58 MWh/rok (dla 60 kW mocy zainstalowanej) i obniżenie emisji CO₂ o ok. 5,3 t/rok, z możliwością rozbudowy instalacji do 200 kW – nie określono ilości zabudowanych instalacji.

Do dnia 31 maja 2019 r., na budynku Urzędu oraz na terenie spółki EKOTERM zainstalowano 4 zestawy fotowoltaiczne o łącznej mocy 169 kW, które w latach 2017-2018 wyprodukowały odpowiednio 85,758 i 153,72 MWh energii elektrycznej.

(akta kontroli str.303-337, 815-832, 925-927)

b) Program rewitalizacji

„Ekologiczna akcja edukacyjno-informacyjna „Żywiec – To MY tworzymy atmosferę”

Projekt przewidziano do realizacji w latach 2017-2019, szacunkową wartość projektu określono na 35 000,00 zł. Projekt miał być sfinansowany ze środków własnych EKOTERM oraz WFOŚiGW w Katowicach. Planowanymi produktami (rezultatami) projektu miały być m.in. wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców obszaru rewitalizowanego.

Na dzień 31 maja 2019 r. w ramach projektu zrealizowano m.in. *Dni otwarte spółki komunalnej EKOTERM*, jednodniowe podsumowanie akcji *Żywiec walczy z zanieczyszczeniem*, obejmującej wystawę prac plastycznych Ekologicznego Konkursu Plastycznego, warsztaty ekologiczne. Wysokość wydatkowanych środków – 35 889,21 zł (w tym dotacja 20 215,84 zł z WFOŚiGW w Katowicach).

„Modernizacja nie ekologicznych kotłowni węglowych”

W Projekcie nie określono liczby nie ekologicznych kotłowni do modernizacji – określono tylko 14 ulic, dla których przewidywano realizację modernizacji kotłowni.

⁶⁷ Elektrofiltr to odpylacz antystatyczny dla instalacji spalania paliw stałych małej mocy, opalanych węglem i biomasą.

⁶⁸ Dalej CHZ SA.

Projekt przewidziano do realizacji w latach 2017-2019, szacunkową wartość projektu określono na 500 000,00 zł. Projekt miał być sfinansowany m.in. ze środków własnych Spółki EKOTERM, WFOŚiGW w Katowicach i środków prywatnych. Planowanymi produktami (rezultatami) projektu miały być m.in.: ograniczenie tzw. niskiej emisji, wzrost efektywności energetycznej, wzrost efektywności energetycznej oraz wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców obszaru rewitalizowanego;

Projekt jest realizowany w ramach PONE oraz w ramach zadań spółki EKOTERM „Rozbudowa sieci ciepłowniczej dla nowych odbiorców ciepła”, omówionego w punkcie 3 niniejszego wystąpienia.

„Termomodernizacja placówek użyteczności publicznej Powiatu Żywieckiego – część pierwsza”

Projekt przewidziano do realizacji w latach 2017-2020. Projekt obejmował pięć obiektów, z 27 zlokalizowanych na terenie Żywca. Szacunkową wartość projektu określono na 18 000 000,00 zł. Projekt miał być sfinansowany ze środków RPO WŚL i funduszy publicznych Powiatu Żywieckiego. Planowanymi produktami (rezultatami) projektu miały być m.in. ograniczenie tzw. niskiej emisji, wzrost efektywności energetycznej oraz wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców obszaru rewitalizowanego;

Na dzień 31 maja 2019 r. nie została rozpoczęta realizacja projektu. W dniu 9 października 2018 r. została podpisana przez Powiat Żywiecki umowa na dofinansowanie projektu w wysokości 13 597 764,27 zł.

„Modernizacja gospodarki ciepłej budynku Miejskiej Przychodni Rejonowej przy ul. Piłsudskiego 50 w Żywcu”

Projekt przewidziano do realizacji w latach 2018-2020. Szacunkową wartość projektu określono na 800 000,00 zł. Projekt miał być sfinansowany m.in. ze środków NFOŚiGW, WFOŚiGW w Katowicach i funduszy publicznych Powiatu Żywieckiego. Planowanymi produktami (rezultatami) projektu miały być m.in. ograniczenie tzw. niskiej emisji, wzrost efektywności energetycznej oraz wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców obszaru rewitalizowanego;

Do dnia 31 maja 2019 r. nie rozpoczęto realizacji projektu. W dniu 13 sierpnia 2019 r. działanie uzyskało z Urzędu Marszałkowskiego dofinansowanie w ramach RPO na lata 2014-2020.

„Optymalizacja energetyczna Żywca”

Projekt obejmuje działania spółki Beskid Żywiec Sp. z o. o. a także Klastra Energii dotyczące wygenerowania niskoemisyjnych źródeł ciepła i eliminacji czynników produkcyjnych powodujących problem zanieczyszczenia powietrza i smogu, we współpracy z inwestorami prywatnymi. Projekt przewidziano do realizacji w latach 2018-2022 i nie określono jego szacunkowej wartości. Projekt miał być sfinansowany ze środków prywatnych i funduszy publicznych w części publicznej projektu. Planowanymi produktami (rezultatami) projektu miały być m.in. ograniczenie tzw. niskiej emisji, poprawa efektywności energetycznej oraz efekt ekologiczny;

W ramach realizacji tego projektu, prowadzone były przez spółkę Beskid Żywiec Sp. z o.o. działania planistyczno-przygotowawcze, które zostały opisane w punkcie 3 niniejszego wystąpienia, natomiast w ramach Klastra na terenie Żywca przewiduje się zabudowę 430 paneli fotowoltaicznych PV, 108 sztuk pomp ciepła powietrznych i 34 sztuk pomp gruntowych, na kwotę 11 787 940,00 zł. W dniu

22 maja 2019 r. uzyskano decyzję o dofinansowaniu – stopień realizacji rzeczowej na dzień 31 maja 2019 r. – 0%.

„Ograniczenie tzw. niskiej emisji na terenie Żywca”

W ramach projektu, poprzez działania inwestycyjne i inne (takie jak edukacja ekologiczna, pomiary i badania), zamierzano doprowadzić do wydatnego zmniejszenia skali tzw. niskiej emisji, m.in. poprzez wymianę pieców CO na piece V generacji, budowę instalacji solarnych i fotowoltaicznych, instalację pomp ciepła, montaż filtrów przeciwpyłowych i termomodernizację budynków. Nie określono liczby urządzeń do modernizacji lub zabudowy. Projekt przewidziano do realizacji w latach 2018-2022 i nie określono jego szacunkowej wartości. Projekt miał być sfinansowany m.in. ze środków prywatnych, publicznych, NFOŚiGW, WFOŚiGW w Katowicach i PO Infrastruktura i Środowisko 2014-2020, oraz innych funduszy grantowych. Planowanymi produktami (rezultatami) projektu miały być m.in. ograniczenie tzw. niskiej emisji, poprawa jakości środowiska oraz efekt ekologiczny.

Zgodnie z informacją Burmistrza, projekt był realizowany w ramach PONE i w 2018 r. zrealizowano wymianę 89 starych i nieekologicznych kotłów węglowych na: 25 kotłów węglowych na ekogroszek, 20 kotłów na pellet, 35 kotłów gazowych, jeden kocioł olejowy, jeden kocioł elektryczny i siedem węzłów cieplnych (miejska sieć ciepłownicza). Łączna wartość zrealizowanego w 2018 r. projektu wyniosła 1 216 439,05 zł.

(akta kontroli str. 751-767, 815-820, 928-930)

4.3. W Gminie nie realizowano zadań zaplanowanych w PGN 2017:

„Termomodernizacja budynków mieszkalnych, prywatnych” i „Planowanie przestrzenne”.

Szacunkowy koszt „Termomodernizacji budynków mieszkalnych, prywatnych” określono w wysokości 331,50 tys. zł dla planowanych przedsięwzięć w sześciu budynkach, w tym termomodernizację w czterech i instalację OZE w sześciu. Okres realizacji działania przewidziano na lata 2016-2020, natomiast jako źródła finansowania wskazano środki własne oraz dotacje lub instrumenty finansowe: RPO, POIiŚ oraz fundusze ochrony środowiska.

Według informacji Burmistrza, zadania nie zrealizowano z powodu niewykazania chęci działania ze strony właścicieli nieruchomości.

W ramach zadania „Planowanie przestrzenne” zaplanowano bezkosztowe wprowadzenie zmian do MPZP w zakresie ostrzejszych wymogów ekologicznych dotyczących źródeł ciepła w nowych budynkach. Nie określono ram czasowych oraz rezultatów tego działania. Burmistrz poinformował, że nie wprowadzono zapisów w tym zakresie, gdyż regulują to przepisy odrębne. m.in. *Program ochrony powietrza dla terenu województwa śląskiego*.

(akta kontroli str. 827-828, 927)

W Urzędzie w okresie objętym kontrolą nie prowadzono monitoringu realizacji zadań ujętych w POŚ. W Urzędzie nie sporządzano także raportów z realizacji POŚ, co przedstawiono poniżej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 920)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki, w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następującą nieprawidłowość:

1. W Urzędzie nie sporządzano, co dwa lata, raportów z realizacji POŚ, pomimo takiego obowiązku określonego w art. 18 ust. 2 ww. ustawy *Poś*. Raporty takie,

zgodnie z ww. przepisem winny być przedstawiane Radzie Miejskiej. Ostatni taki raport przedstawiono Radzie Miejskiej w Żywcu w marcu 2011 r.

Inspektor Wydziału IOŚ, odpowiedzialna za raportowanie POŚ wyjaśniła, że *Głównym powodem jest przeciążenie obowiązkami z zakresu czynności służbowych, w tym dołożenie w 2013 r. spraw związanych z gospodarowaniem odpadami komunalnymi. Z tego powodu istnieje konieczność zlecenia wykonania tego raportu firmie zewnętrznej.*

Naczelnik tego Wydziału odpowiedzialny za nadzór i kontrolę nad sporządzaniem raportów potwierdził fakt przeciążenia obowiązkami odpowiedzialnego pracownika.

Burmistrz wyjaśniając przyczyny takiego stanu kolejny raz wskazał na niewystarczające środki finansowe Miasta, które są w pierwszej kolejności przeznaczone na zaspokojenie potrzeb i oczekiwań mieszkańców miasta Żywca.

(akta kontroli str. 8-29, 30-34, 729-738, 768-771, 920)

OCENA CZĄSTKOWA

NIK ocenia, że dotychczasowe podejmowane w Gminie działania, dotyczące ograniczania negatywnego wpływu na środowisko procesów zaopatrzenia w energię elektryczną, ciepło i paliwa gazowe były prawidłowo ukierunkowane, nie wpłynęły one jednak w wystarczającym stopniu na ochronę środowiska naturalnego, w szczególności, na jakość powietrza w Żywcu.

OBSZAR

5. Działania w zakresie udziału klastrów energii w zapewnieniu lokalnego bezpieczeństwa energetycznego

5.1. Cel oraz zakres funkcjonowania klastra energii oraz rola Gminy w jego funkcjonowaniu

Opis stanu faktycznego

Na terenie Gminy działał Klaster Energii „Żywiecka Energia Przyszłości”⁶⁹, którego uczestnikiem jest Miasto Żywiec⁷⁰. Klaster formalnie powołano 7 lutego 2017 r., poprzez podpisanie umowy cywilno-prawnej.

Umowy uczestnictwa lub partnerstwa podpisało ponad 40 podmiotów, w tym Związek Międzygminny ds. Ekologii w Żywcu, który pełni rolę Lidera Klastra⁷¹, Starostwo Powiatowe, samorządy gminne, Wyższa Szkoła Biznesu w Dąbrowie Górniczej jako reprezentant środowiska naukowego, lokalni przedsiębiorcy oraz firmy z branży energetycznej i IT, m.in., CZH SA, spółka i-Energia. List intencyjny współpracy z Klastrem podpisał także Operator Systemu Dystrybucyjnego Tauron Dystrybucja SA⁷². Obszar działania Klastra obejmuje 1000 km² na terenach 14 Gmin.

Celem strategicznym w ramach podjętej współpracy klastrowej jest osiągnięcie do 2030 r. *Niezależności energetycznej Żywiecczyzny, ograniczającej niską emisję do poziomu bezpiecznego dla zdrowia mieszkańców, poprzez zrównoważoną gospodarkę w zakresie środowiska naturalnego.* Zakres działań strategicznych Klastra obejmuje:

- Zintegrowane planowanie energetyczne na całym obszarze działalności Klastra m.in. poprzez wdrożenie mechanizmów planowania dla terenu całego powiatu

⁶⁹ Dalej: Klaster Energii lub Klaster.

⁷⁰ Urząd nie miał wiedzy na temat działalności innych klastrów energii na terenie Gminy.

⁷¹ Dalej Lider Klastra lub ZMGE.

⁷² Dalej OSD.

żywieckiego oraz stworzenie w ZMGE jednej „centralnej bazy„ na potrzeby gospodarki niskoemisyjnej.

- Lokalne wytwarzanie energii przez uczestników i partnerów oraz inne podmioty i osoby z obszaru działania Klastra poprzez m.in. organizowanie wspólnych projektów pozwalających na łatwiejsze otrzymanie dotacji dla finansowania inwestycji oraz przygotowanie projektów rozproszonych na terenie działania Klastra źródeł wytwórczych w formie tzw. Wirtualnej Elektrowni.
- Wykorzystanie, rozbudowa i modernizacja sieci dystrybucyjnych/przesyłowych, zarządzanie sieciami szczególnie ciepłowniczymi, oświetleniowymi i innymi lokalnymi mikrosieciami, a także współpraca z OSD w zakresie wykorzystania istniejącej sieci elektroinstalacyjnej.
- Inteligentne i zintegrowane monitorowanie i zarządzanie energią na obszarze Klastra.
- Rozwój kompetencji i usług Koordynatora Klastra m.in. poprzez przejęcie odpowiedzialności za lokalne bilansowanie sieciowo-techniczne.
- Rozwój elektromobilności w zakresie m.in. opracowania planów rozwoju publicznych stacji ładowania pojazdów.
- Gospodarkę Niskoemisyjną – Klastrowy/Powiatowy PONE.
- Efektywność energetyczną – Klastrowy program kompleksowej termomodernizacji.

(akta kontroli str. 650- 656, 931)

Szczegółowe zadania inwestycyjne niezbędne do osiągnięcia funkcjonalności Klastra zostały przedstawione w Formularzu strategii rozwoju Klastra. Nie ujęto tam jednak zadań dla Żywca. Kierownik Referatu Organizacyjnego, Niskiej Emisji i Promocji ZMGE wyjaśniła to późniejszym niż data opracowania dokumentu dołączeniem Gminy do Klastra i wymieniła działania przewidziane dla Żywca w najbliższym czasie, które zostały przedstawione w punkcie 5.3 niniejszego wystąpienia pokontrolnego.

Organami Klastra są: Rada Klastra, w skład której wchodzi przedstawiciel każdej instytucji, która podpisała umowę, Komitet Zarządzający, Lider Klastra, Koordynator i Biuro (zespół) Obsługi Klastra. Rada jest naczelnym organem decyzyjnym i kontrolnym Klastra. Funkcję Przewodniczącego Rady pełni Burmistrz Żywca. Komitet Zarządzający, który pełni rolę Zarządu, podejmuje decyzje w bieżących sprawach oraz współpracuje z Radą Klastra.

(akta kontroli str.689-705, 931)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki, w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

5.2 Zgodność zaangażowania Gminy w klaster energii z polityką określającą lokalne bezpieczeństwo energetyczne

Opis stanu
faktycznego

Rada Miejska w Żywcu, uchwałą z dnia 16 lutego 2017 r.⁷³ wyraziła zgodę na uczestnictwo Gminy Żywiec w Klastrze. W dniu 31 marca tego samego roku Burmistrz podpisał umowę współpracy uczestników Klastra Energii. W preambule umowy zapisano, że Klaster tworzony jest w celu integracji potencjałów oraz stworzenia sieci współpracy podmiotów publicznych i prywatnych na rzecz realizacji zadań, których samodzielna realizacja przez podmioty w nim uczestniczące jest utrudniona lub niemożliwa.

Cele i zakres działania określone w §2 umowy współpracy obejmowały:

⁷³ Uchwała Rady Miejskiej w Żywcu nr XXXII/242/2017 w sprawie przystąpienia Gminy Żywiec do Klastra.

- wspieranie działań dla stworzenia na terenie Powiatu Żywieckiego obszaru gospodarki niskoemisyjnej i zrównoważonej energii poprzez planowanie, wytwarzanie, dystrybucję i obrót energii elektrycznej o napięciu poniżej 110 kV, energii cieplnej w szczególności produkowanej w skojarzeniu⁷⁴;
- wykorzystywanie odnawialnych źródeł energii, ze szczególnym uwzględnieniem potencjału lokalnych zasobów źródeł energii;
- kreowanie i wdrażanie przedsięwzięć z zakresu elektromobilności;
- poprawę efektywności energetycznej w zasobach publicznych, sektorze przedsiębiorstw, lokalnych społeczności i mieszkańców;
- planowanie, koordynację i realizację zadań mających na celu ograniczenie i likwidację niskiej emisji w zasobach mieszkaniowych, obiektach publicznych oraz przedsiębiorstwach.

(akta kontroli str.689-705)

W PGN 2017 jako jedno z działań zdefiniowano *Udział w Klastrze Energii „Żywiecka Energia Przyszłości”*. W dokumencie tym zapisano, że *Działalność Klastra będzie polegała na rozwoju platformy współpracy organizacyjnej i technicznej wspomagającej inicjowanie i wspólne realizowanie zadań, projektów, przedsięwzięć oraz rozwijanie nowych produktów i usług jako działań zmierzających do poprawy efektywności oraz tworzenia konkurencyjnego lokalnego rynku energii i paliw. W dokumencie nie określono szczegółowego zakresu zaangażowania Gminy w działalność Klastra, a także powodów tego zaangażowania.*

(akta kontroli str. 313)

Jak wyjaśnił Burmistrz, powodem zaangażowania Gminy w działalność Klastra Energii jest chęć uzyskania niezależności energetycznej Żywiecczyny. Równocześnie ma to pozwolić na ograniczenie niskiej emisji do poziomu bezpiecznego dla zdrowia, przy zrównoważonej gospodarce w zakresie środowiska naturalnego.

Według informacji Burmistrza, planowane jest tworzenie tzw. lokalnych spółdzielni energetycznych oraz współpraca z największymi firmami na Żywiecczyźnie na rzecz zmiany wizerunku na przyjazny ekologicznie. Burmistrz stwierdził m.in. że, (...) *Rolą klastra jest lokalne, systemowe wspieranie procesów zarządzania popytem odbiorców oraz wielkością wytwarzania energii z lokalnych, rozproszonych źródeł tak, aby równoważyć popyt i produkcję energii elektrycznej. Jednocześnie dzięki przyłączeniu do „nadrzędnej” sieci dystrybucji, nadwyżki lub niedobory energii w mikrosieci mogą być bilansowane z operatorem systemu dystrybucyjnego.*

(akta kontroli str.706, 711-712, 743-743A)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki, w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

5.3 Wpływ działalności klastrów energii na poprawę lokalnego bezpieczeństwa energetycznego

Opis stanu
faktycznego

Realizacja Strategii Klastra opiera się o projekty i zadania, które dla zachowania spójności projektów ekologicznych z lokalnymi potrzebami muszą uzyskać status „Projektu Klastrowego”. Zgodnie z informacją Lidera Klastra, realizacja celów, dla których powołano Klaster, na koniec maja 2019 r., przebiegała następująco:

⁷⁴ Równoczesna produkcja z większą efektywnością energii cieplnej i elektrycznej.

- Podstawowym realizowanym obecnie w ramach Klastra projektem jest „Słoneczna Żywiecczyzna”. Lider Klastra złożył w 2018 r. wniosek do Urzędu Marszałkowskiego w Katowicach na wykonanie 3 000 sztuk instalacji służących do wytwarzania energii, tj. 2 228 instalacji fotowoltaicznych, 560 pomp ciepła powietrznych, 64 pomp ciepła powietrznych c.w.u., 148 pomp ciepła gruntowych. W maju 2019 r. otrzymano decyzję o uzyskaniu dofinansowania na realizację inwestycji w wysokości 52 022 712,50 zł (całkowita wartość projektu: 55 148 250,00 zł brutto)⁷⁵. Według informacji uzyskanych od Lidera Projektu, zrealizowanie Inwestycji spowoduje zwiększenie produkcji energii ze źródeł odnawialnych oraz podniesie poziom bezpieczeństwa energetycznego na obszarze Żywiecczyzny poprzez integrację rozproszonych źródeł energii w jedną „Wirtualną Elektrownię”, w ramach strategii działania Żywieckiego Klastra.

Z przewidzianych w najbliższym czasie działań Klastra dla Miasta Żywiec w ramach projektu „Słoneczna Żywiecczyzna” można wymienić budowę:

- 439 instalacji fotowoltaicznych o sumarycznej mocy 2 324 kW,
- 104 pomp ciepła powietrze – woda o sumarycznej mocy 1 024kW,
- 28 gruntowych pomp ciepła o sumarycznej mocy 604 kW.

- Klaster przewiduje optymalizację kosztów dystrybucji energii elektrycznej dla wszystkich punktów poboru energii - obecnie opracowano działania w zakresie redukcji kosztów dystrybucji energii dla oświetlenia ulicznego.

Ponadto, na stronie internetowej Klastra⁷⁶ wymienione były dwa projekty realizowane przez Klaster:

- Konferencja Porozmawiajmy o energii - konferencja zorganizowana 9 maja 2017 r. w Częstochowie, we współpracy z Klastrem – dla ponad 120 przedstawicieli firm związanych z energetyką oraz urzędów miast i gmin. Celem spotkania była prezentacja aktualnej i praktycznej wiedzy o stanie prawa oraz metodach zarządzania gospodarką energetyczną w biznesie i samorządzie terytorialnym, prezentacja doświadczeń ekspertów z różnych branż, oferujących rozwiązania proefektywnościowe a także wsparcie regionalnego biznesu, oferującego innowacyjne rozwiązania proefektywnościowe;

-Elektrofiltry kominowe – dofinansowanie dla mieszkańców, podpisanie listu intencyjnego z Grupą CZH SA. Projekt ten dotyczy współpracy w zakresie poszukiwania innowacyjnych rozwiązań technicznych służących poprawie jakości powietrza, w obszarze tzw. „niskiej emisji” (elektrofiltry kominowe).

W dniu 18 lipca 2019 r. do Urzędu wpłynęło pismo informujące, że Klaster organizuje dla jego członków zbiorowy zakup energii elektrycznej na rok 2020. W piśmie zawarto zapis, że taki sposób zakupu umożliwi wynegocjowanie korzystniejszych stawek za zakup energii elektrycznej.

(akta kontroli str. 646-648, 657, 921, 931-932)

Urząd, w trakcie kontroli, nie przedstawił żadnych dokumentów z zakresu monitorowania wpływu działalności Klastra na bezpieczeństwo energetyczne Gminy.

Zdaniem Burmistrza (Przewodniczącego Rady Klastra), Miasto Żywiec uczestniczy w monitorowaniu działalności klastra i jego wpływu na bezpieczeństwo energetyczne Gminy. *Jesteśmy czynnym uczestnikiem działań klastra*

⁷⁵ W ramach Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2014–2020: „Efektywność energetyczna, odnawialne źródła energii i gospodarka niskoemisyjna”, Działanie 4.1 Odnawialne źródła energii, Poddziałanie 4.1.3 Odnawialne źródła energii.

⁷⁶ www.klasterzywiec.pl.

i wspomagamy akcje informacyjne. Pracownicy tutejszego Urzędu telefonicznie, pocztą elektroniczną czy też osobiście podczas spotkań monitorują działalność Klastra.

Burmistrz wyjaśnił, że działalność Klastra ma pozytywny wpływ na bezpieczeństwo energetyczne Gminy. Podjęte działania doprowadzą do realizacji wspólnych projektów i zadań pozainwestycyjnych (najważniejszy to Ponadgminny Program Ograniczenia Niskiej Emisji koordynowany przez Związek) oraz indywidualnych inwestycji gmin.

Kierownik Referatu Organizacyjnego, Niskiej Emisji i Promocji ZMGE poinformowała, że na obecnym etapie realizacji zadań nie było potrzeby wprowadzania systemu monitorowania ich realizacji. (...) *Jednak docelowo planowane jest opracowanie takiego systemu.*

(akta kontroli str. 647-648, 743-743A, 921)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki, w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości

OCENA CZĄSTKOWA

NIK ocenia, że dotychczasowe działania Gminy, w ramach Klastra nie wpłynęły znacząco na zapewnienie lokalnego bezpieczeństwa energetycznego, a brak wyznaczenia kompleksowego planu konkretnych zadań/działań dla Miasta Żywiec oraz systemu ich monitoringu, nie sprzyjał efektywnej pracy Klastra na rzecz Gminy.

IV. Wnioski

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, przedstawia następujące wnioski:

Wnioski

1. Opracowanie projektu założeń do Planu zaopatrzenia, stosownie do art. 19 ust. 1 *Prawa energetycznego*.
2. Stworzenie systemu monitoringu realizacji zadań związanych z bezpieczeństwem energetycznym Gminy, szczególnie wymienionych w uchwalonych przez Radę Miejską strategicznych i planistycznych dokumentach Gminy.
3. Sporządzenie gminnego programu ochrony środowiska, stosownie do postanowień art. 17 ust. 1 ustawy *Poś*.
4. Przedstawianie Radzie Miejskiej raportów z realizacji POŚ, stosownie do wymogów art. 18 ust. 2 ww. ustawy *Poś*.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK, kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do Dyrektora Departamentu Delegatury NIK w Katowicach. Prawo zgłaszania

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK, należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Katowice, dnia 28 października 2019 r.

Kontroler
Stanisław Tarnowski
Główny specjalista kp.

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Katowicach

.....